

Κεφάλαιο 6

Ο ελληνιστικός κόσμος 323–146 π.Χ.

Η επέκταση «προς Ανατολάς»

Εξελληνίστηκε

Γι' αυτή την περίοδο χρησιμοποιούμε τον όρο «ελληνιστικός», που προέρχεται από τη λέξη «ελληνίζω», δηλαδή μιμούμαι τους Έλληνες. Ο Πλούταρχος, 450 περίπου χρόνια μετά την εκστρατεία του Μεγάλου Αλεξάνδρου, εξυμνώντας τα κατορθώματά του, μας δίνει την παρακάτω εικόνα.

Π 6.1

Ο Αλέξανδρος εξημέρωσε την Ασία, οι Ασιάτες διάβαζαν Όμηρο, τα παιδιά των Περσών και των Σουσιανών και των Γεδρωσηνών απήγγελλαν τις τραγωδίες του Ευριπίδη και του Σοφοκλή [...]. Ο Πλάτωνας, αν και έγραψε για μια ιδανική πολιτεία, δεν έπεισε κανένα να την εφαρμόσει, επειδή ήταν αυστηρή. Ο Αλέξανδρος όμως ίδρυσε περισσότερες από εβδομήντα πόλεις ανάμεσα σε βαρβάρους και διέδωσε τα ελληνικά αξιώματα σ' όλη την Ασία και έτσι κυριάρχησε στο θηριώδη τρόπο ζωής τους.

Πλούταρχος, *Περί της Αλεξάνδρου τύχης ή αρετής λόγος*

Ένας σύγχρονος ιστορικός, προσπαθώντας να εξηγήσει επιστημονικά τον εξελληνισμό, γράφει:

Π 6.2

Μέσα στα όρια των κατακτήσεων του Αλέξανδρου έγιναν δραματικές πολιτισμικές αλλαγές, καθώς ο εξελληνισμός απλώθηκε σε μεγάλη έκταση σε όλη τη Μέση Ανατολή. Αυτή η διαδικασία θεωρείται συνήθως, μέσα από παραμορφωτικούς φακούς, ως το αθώο δώρο του πολιτισμού στους καθυστερημένους βαρβάρους [...]. Χωρίς αμφιβολία και οι Έλληνες έβλεπαν τα πράγματα από την ίδια σκοπιά. Αλλά στη μετα-αποικιακή εποχή μας γνωρίζουμε ότι ο πολιτισμός συνδέεται στενά με την πολιτική. Βλέπουμε επομένως ότι ο ελληνικός πολιτισμός κυριάρχησε σε άλλους, αρχαίους, πολιτισμούς και ότι η διαδικασία εξελληνισμού ήταν εν μέρει προϊόν της εξουσίας των βασιλιάδων.

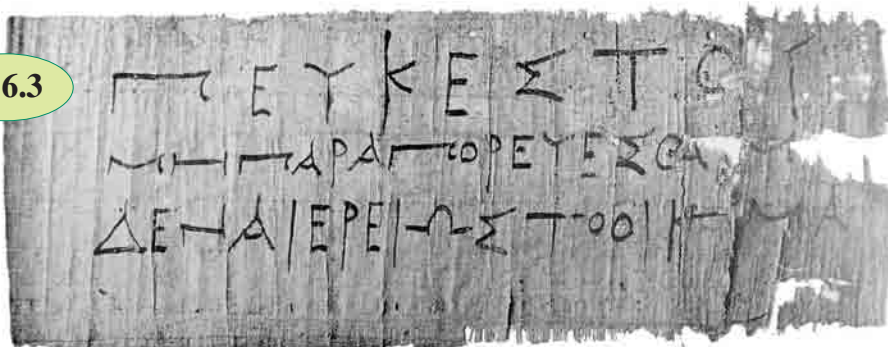
Σ. Πράις, *Η ιστορία της Ελληνιστικής Περιόδου*, Οξφόρδη 1986

Για τον πάπυρο μάθαμε στο κεφ. 2.

Πάπυροι

Στην Αίγυπτο έχουν βρεθεί πολλά κομμάτια παπύρων από την Ελληνιστική Εποχή. Οι Πτολεμαίοι απαγόρευσαν την εξαγωγή του παπύρου, που φυτρώνει στις όχθες του Νείλου. Αυτό οδήγησε στην εφεύρεση μιας νέας γραφικής ύλης, που φτιάχτηκε στην Πέργαμο της Μικράς Ασίας από δέρμα ζώου και ονομάστηκε **περγαμινή**.

Π 6.3

Οι πάπυροι περιέχουν κάθε είδους κείμενα, από σχολικές ασκήσεις έως συμβόλαια και αναφορές προς τις κρατικές αρχές. Το παλιότερο ελληνικό κείμενο σε πάπυρο που είναι γνωστό σήμερα είναι η διαταγή του Πευκέστα (331 π.Χ.): «Από τον Πευκέστα. Κανείς να μην περάσει. Το οίκημα ανήκει στον ιερέα».

Πολύβιος

Ο Πολύβιος καταγόταν από τη Μεγαλόπολη της Αρκαδίας στην Πελοπόννησο και έζησε στη Ρώμη. Ήταν από τους πρώτους Έλληνες που κατάλαβε το ρόλο και τη δύναμη της Ρώμης. Η ιστορία του έχει θέμα την εμφάνιση των Ρωμαίων στην ανατολική Μεσόγειο.

A. Η κληρονομιά και οι κληρονόμοι του Μεγάλου Αλεξάνδρου

Διάδοχοι

Διάδοχοι ονομάστηκαν εκείνοι οι αξιωματούχοι από το στρατό του Μεγάλου Αλεξάνδρου που, αφού πολέμησαν ο ένας τον άλλον, μοίρασαν την αυτοκρατορία του. Οι Διάδοχοι άλλαζαν συχνά συμμάχους, ανάλογα με την περίσταση, και ανταγωνίζονταν για να μεγαλώσουν τα εδάφη που είχαν στον έλεγχό τους.

B. Τα ελληνιστικά κράτη τον 3ο και το 2ο αιώνα π.Χ.

Βασίλειο των Πτολεμαίων

Το Βασίλειο των Πτολεμαίων ήταν το μόνο ελληνιστικό βασίλειο με καθορισμένα σύνορα στη σημερινή περίπου Αίγυπτο. Πρωτεύουσα ήταν η **Αλεξάνδρεια**. Η δυναστεία των Πτολεμαίων εμφανίστηκε ως διάδοχος των φαραώ και έτσι εξασφάλισε την αποδοχή των Αιγυπτίων. Οι βασιλιάδες της δυναστείας ήθελαν να ελέγχουν τους εμπορικούς δρόμους του Αιγαίου και της ανατολικής Μεσογείου, αλλά και τους δρόμους προς τις Ινδίες και την ανατολική Αφρική.

Π 6.4

Ασημένιο νόμισμα του Πτολεμαίου Α', 323–285 π.Χ. Ο Πτολεμαίος ήταν στρατηγός του Μεγάλου Αλεξάνδρου και φίλος του. Θεσσαλονίκη, Αρχαιολογικό Μουσείο.

Βασίλειο των Σελευκιδών

Το Βασίλειο των Σελευκιδών περιλάμβανε το ασιατικό μέρος του Περσικού Βασιλείου. Πρωτεύουσα ήταν η **Σελεύχεια** στον Τίγρη ποταμό και αργότερα η **Αντιόχεια**, που σήμερα βρίσκεται στην Τουρκία. Εκεί ζούσαν πολλοί λαοί με διαφορετικές νοοτροπίες. Το βασίλειο γινόταν όλο και μικρότερο από τους διαρκείς πολέμους και τις εισβολές.

Π 6.5

*Νόμισμα του Σέλευκου Α΄ Νικάτορα, 312–281 π.Χ.
Ο Σέλευκος ήταν στρατηγός του Μεγάλου Αλεξάνδρου και διοικητής στη σατραπεία της Βαβυλώνας. Μετά το θάνατο του Αλέξανδρου ίδρυσε το Βασίλειο των Σελευκιδών.*

Βασίλειο της Μακεδονίας

Οι βασιλιάδες της Μακεδονίας επιδίωκαν να ελέγχουν το νότιο ελλαδικό χώρο. Γι' αυτό το λόγο είχαν φρουρές σε σημαντικές πόλεις. Οι φρουρές αυτές δημιουργούσαν ένα έντονο αντι-μακεδονικό κλίμα. Αυτό το κλίμα το ενθάρρυναν οι Πτολεμαίοι, οι οποίοι προσπαθούσαν να περιορίσουν την επέκταση του Βασιλείου της Μακεδονίας και να διασφαλίσουν τους θαλάσσιους δρόμους. Μετά την εισβολή των Γαλατών οι βασιλιάδες της Μακεδονίας κατάφεραν να ελέγξουν και πάλι το νότιο ελλαδικό χώρο και να αναδιοργανώσουν την οικονομία.

Π 6.6

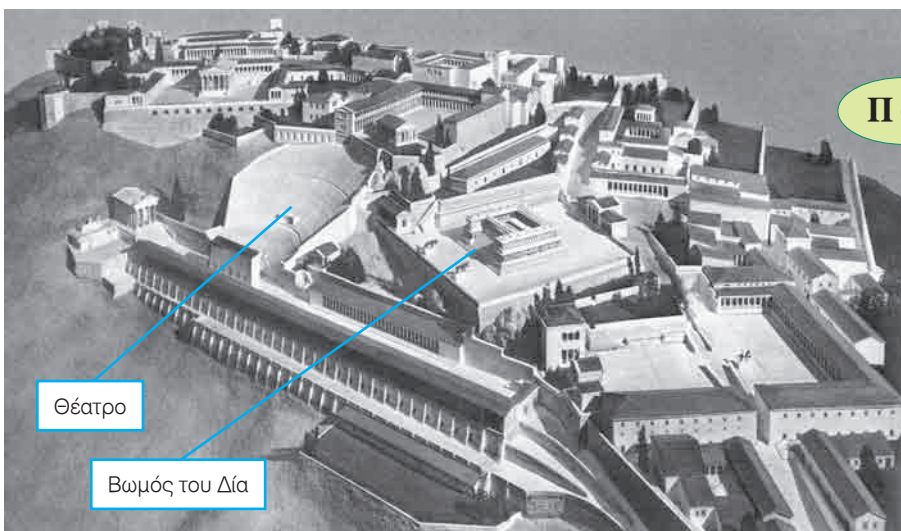

Χάλκινο νόμισμα (δραχμή) του Κάσσανδρου, 316–306 π.Χ. περίπου. Ο Κάσσανδρος παντρεύτηκε τη Θεσσαλονίκη, κόρη του Φίλιππου Β΄. Ίδρυσε τη Θεσσαλονίκη και την Κασσάνδρεια. Θεσσαλονίκη, Αρχαιολογικό Μουσείο.

Βασίλειο της Περγάμου

Το Βασίλειο της Περγάμου ή Βασίλειο των Ατταλιδών ιδρύθηκε στις αρχές του 3ου αιώνα π.Χ. Πρώτος βασιλιάς ήταν ο Άτταλος Α΄. Πρωτεύουσα του ήταν η **Πέργαμος**, στη δυτική Μικρά Ασία. Το 133 π.Χ. ο τελευταίος Ατταλίδης βασιλιάς πεθαίνοντας παραχώρησε με τη διαθήκη του το βασίλειό του στους Ρωμαίους.

Π 6.7

Θέατρο

Βωμός του Δία

Μακέτα της ακρόπολης της Περγάμου όπως ήταν το 2ο–1ο αιώνα π.Χ. Βερολίνο (Γερμανία), Κρατικά Μουσεία.

Αθήνα

Μετά το θάνατο του Μεγάλου Αλεξάνδρου η Αθήνα προσπάθησε να μείνει ανεξάρτητη. Δεν τα κατάφερε πάντοτε και σε κάποιες περιόδους οι δημοκρατικοί θεσμοί της περιορίστηκαν ή καταργήθηκαν. Η πόλη διατήρησε τα χαρακτηριστικά της γνωρίσματα, όπως φαίνεται και από την περιγραφή του Ηρακλείδη, ο οποίος την επισκέφτηκε τον 3ο αιώνα π.Χ.

Π 6.8

Η πόλη είναι όλη ξηρή, χωρίς πολλά νερά, και άσχημα χτισμένη εξαιτίας της αρχαιότητάς της. Πολλά από τα σπίτια είναι φτωχικά, λίγα είναι τα αξιοπρεπή. Αν έλεγαν σε κάποιο ξένο ότι αυτή είναι η πόλη των Αθηναίων, δε θα μπορούσε να το πιστέψει. Ύστερα από λίγο όμως θα μπορούσε. Εδώ υπάρχουν τα καλύτερα πράγματα του κόσμου: σημαντικό θέατρο, μεγάλο και αξιοθαύμαστο. Πολυτελής ναός της Αθηνάς, μακριά από την πολυκοσμία, που αξίζει να τον δει κανείς, ο ονομαζόμενος Παρθενώνας. Βρίσκεται πάνω από το θέατρο και προκαλεί μεγάλη εντύπωση σε όσους τον κοιτούν. Ο ναός του Ολύμπιου Δία δεν έχει τελειώσει ακόμη. Το σχέδιό του όμως καταπλήσσει. Θα είναι ο καλύτερος, όταν τελειώσει. Έχει τρία γυμνάσια, την Ακαδημία, το Λύκειο και το Κυνόσαργες. Όλα είναι κατάφυτα και καταπράσινα. Κάθε είδους γιορτές, κάθε είδους φιλόσοφοι, πειρασμοί και ανάπαυση, πολλές ασχολίες και ατελείωτα θεάματα.

Ηρακλείδης ο Κρης, *Περί των εν τη Ελλάδι πόλεων*

Σπάρτη

Τον 3ο αιώνα π.Χ. στη Σπάρτη υπήρχε πολιτική και κοινωνική αστάθεια. Η γη ανήκε σε λίγους μόνο κι αυτό προκάλεσε τεράστια κοινωνική πίεση, καθώς άφησε άκληρους πολλούς Σπαρτιάτες. Αυτό το αναφέρει ο Πλούταρχος το 2ο αιώνα μ.Χ. στη βιογραφία του βασιλιά Άγη.

Όλοι ζητούσαν να ξαναμοιραστεί η γη και να σβηστούν τα χρέη, αλλά αυτό δεν έγινε ποτέ. Η σπαρτιατική κοινωνία συνέχιζε να συγκλονίζεται από κοινωνικές αντιθέσεις και εξεγέρσεις μέχρι το 146 π.Χ.

Π 6.9

Απόμειναν λοιπόν όχι περισσότερες από 700 σπαρτιατικές οικογένειες και απ' αυτές περίπου 100 είχαν γη και κλήρο, ενώ ο υπόλοιπος λαός ήταν φτωχός και χωρίς δικαιώματα [...] δίχως να δείχνει ενθουσιασμό για την άμυνα της πόλης, και πάντα περιμένοντας τον καιρό για να ξεσηκωθεί και να αλλάξει την πολιτική κατάσταση.

Πλούταρχος, Άγισ

Ευεργεσίες

Ευεργεσίες λέγονται οι υπηρεσίες που πρόσφεραν στις πόλεις άνθρωποι με περιουσία ή με προσωπικό κύρος και επιρροή στους βασιλιάδες. Με τις υπηρεσίες τους η πόλη εξασφάλιζε τα χρήματα για να προμηθεύεται σιτάρι, όταν υπήρχε έλλειψη, για να στέλνει πρεσβείες, για να επισκευάζει δημόσια κτίρια, για να διοργανώνει τις θρησκευτικές γιορτές. Συνήθως οι άνθρωποι αυτοί ανταμείβονταν για τις υπηρεσίες τους με δημόσιο έπαινο, όπως φαίνεται από το παρακάτω ψήφισμα από την Ίστρια του Εύξεινου Πόντου (150–100 π.Χ.).

Π 6.10

Αποφάσισε η βουλή και η συνέλευση των πολιτών, όταν άρχοντας ήταν ο Διονύσιος, ο γιος του Ιέρωνα. Οι άρχοντες πρότειναν: Η πόλη, σύμφωνα με συμβόλαιο, όφειλε δάνειο 300 χρυσών νομισμάτων με πολλούς τόκους, εδώ και πολλά χρόνια, στον πατέρα του Ηφαιστίωνα. Επειδή ο Ηφαιστίωνας, ο γιος του Μάτρι από την Κάλλατι, αποδείχθηκε άντρας καλός και ενάρετος και λαμβάνοντας υπόψη την κατάσταση της πόλης, χάρισε μεν τους τόκους, οι οποίοι ανέρχονταν σε 400 χρυσά νομίσματα, συμφώνησε δε το οφειλόμενο κεφάλαιο των 300 χρυσών, σύμφωνα με το συμβόλαιο, να πληρωθεί χωρίς τόκους σε δύο χρόνια. Για τους παραπάνω λόγους [αποφάσισε] να επαινεθεί ο Ηφαιστίωνας, ο γιος του Μάτρι.

Επιγραφή από την Ίστρια του Εύξεινου Πόντου

Αχαϊκή Συμπολιτεία

Αιτωλική Συμπολιτεία

Π 6.11

Η Αχαϊκή Συμπολιτεία σχηματίστηκε γύρω στο 280 π.Χ. από τέσσερις πόλεις-κράτη που βρίσκονταν στην περιοχή της Αχαΐας. Στα μέσα του 3ου αιώνα π.Χ. συμμετείχε στην Αχαϊκή Συμπολιτεία ολόκληρη σχεδόν η Πελοπόννησος, εκτός από τη Σπάρτη. Διοικούνταν από συνέλευση με εκπροσώπους από τις πόλεις-κράτη της Συμπολιτείας. Η συνέλευση εξέλεγε το στρατηγό και άλλους αξιωματούχους. Υπήρχε και Βουλή όπου συμμετείχαν οι άντρες που ήταν μεγαλύτεροι από 30 ετών, καθώς και οι άρχοντες.

Π 6.12

Νομίσματα της Αχαϊκής Συμπολιτείας μετά το 280 π.Χ. Η μπροστινή όψη απεικονίζει το Δία (Α). Στην πίσω πλευρά κάθε πόλη έβαζε το δικό της σύμβολο, όπως το φτερωτό άλογο για την Κόρινθο (Β) ή το περιστέρι για τη Σικυώνα (Γ). Λονδίνο (Μεγάλη Βρετανία), Βρετανικό Μουσείο.

Την Αιτωλική Συμπολιτεία αποτελούσαν στην αρχή οι πόλεις-κράτη της Αιτωλίας. Κεντρικό όργανο διοίκησης ήταν η συνέλευση των πολιτών, που συνεδρίαζε δύο φορές το χρόνο, άνοιξη και φθινόπωρο. Στη συνέλευση συμμετείχαν οι πολίτες από τις πόλεις-κράτη που ήταν μέλη της Συμπολιτείας. Στη Βουλή της συμμετείχαν αντιπρόσωποι από τις πόλεις-κράτη. Ο αριθμός των αντιπροσώπων ήταν ανάλογος με τον πληθυσμό κάθε πόλης.

Γαλάτες

Π 6.13

1. Οι Γαλάτες, γνωστοί και ως Κέλτες, εγκαταστάθηκαν και κυριάρχησαν στη δυτική και κεντρική Ευρώπη από τον 5ο αιώνα π.Χ.

2. Στις αρχές του 4ου αιώνα π.Χ. μια ομάδα Γαλατών εισέβαλε στην Ιταλική χερσόνησο και έφτασε μέχρι τη Ρώμη.

3. Στα τέλη του 4ου αιώνα π.Χ. μια ομάδα από αυτούς εισέβαλε στη Θράκη, βόρεια της Ροδόπης.

4. Το 279 π.Χ. διάφορα γαλατικά φύλα εισέβαλαν πρώτα στη Μακεδονία, όπου προκάλεσαν μεγάλες καταστροφές. Στη συνέχεια προχώρησαν προς το νότιο ελλαδικό χώρο και έφτασαν μέχρι και τους Δελφούς. Εκεί αποκρούστηκαν από τις ελληνικές πόλεις-κράτη που είχαν συμμαχήσει, με επικεφαλής την Αιτωλική Συμπολιτεία.

5. Το 278 π.Χ. ορισμένα γαλατικά φύλα πέρασαν στη Μικρά Ασία και εγκαταστάθηκαν στην περιοχή μεταξύ Φρυγίας και Καππαδοκίας, που αργότερα ονομάστηκε Γαλατία.

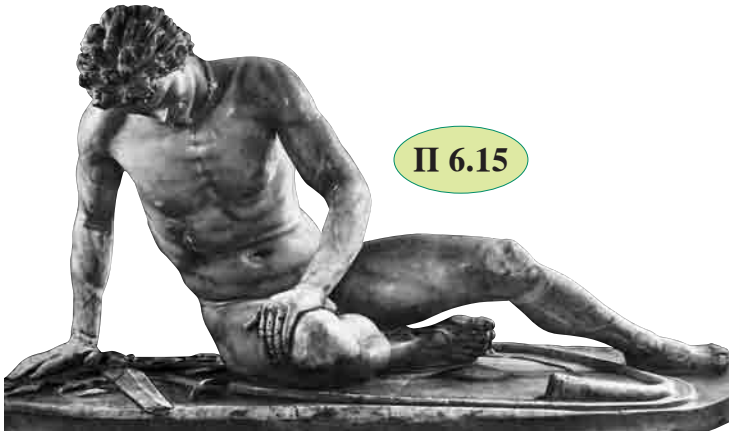
6. Το οριστικό χτύπημα εναντίον των γαλατικών φύλων στην Ευρώπη το έδωσε ο βασιλιάς της Μακεδονίας Αντίγονος Γονατάς το 276 π.Χ. στη Λυσιμάχεια.

Να πώς περιγράφει τους Γαλάτες τον 1ο αιώνα π.Χ. ο Διόδωρος ο Σικελιώτης στην ιστορία του.

Οι Γαλάτες είναι ψηλοί, μωώδεις και με άσπρο δέρμα, τα μαλλιά τους είναι ξανθά, όχι μόνο εκ φύσεως, αλλά τα βάφουν για να τονίσουν το χρώμα [...]. Τα ρούχα που φορούν είναι ασυνήθιστα: φορούν χρωματιστούς και κεντητούς χιτώνες και παντελόνια που τα ονομάζουν βράκες [...]. Είναι στην όψη φοβεροί και η φωνή τους βαριά και τραχιά, στις συναντήσεις τους είναι λιγομίλητοι, αιγιματικοί και μιλούν με υπονοούμενα.

Διόδωρος ο Σικελιώτης, Βιβλιοθήκη ιστορική

Π 6.14

Π 6.15

Γαλάτης που πεθαίνει. Μαρμάρινο ρωμαϊκό αντίγραφο χάλκινου αγάλματος, 230–220 π.Χ. Ρώμη (Ιταλία), Μουσείο των Θερμών.

Π 6.16

Γαλάτης που αυτοκτονεί. Μαρμάρινο ρωμαϊκό αντίγραφο χάλκινου αγάλματος, 230–220 π.Χ. Ρώμη (Ιταλία), Μουσείο των Θερμών.

Βασίλειο της Βακτρίας

Το Βασίλειο της Βακτρίας δημιουργήθηκε λίγο πριν από το 250 π.Χ. Αργότερα οι βασιλιάδες του, που ήταν ελληνικής καταγωγής, επέκτειναν το βασίλειο προς τις Ινδίες και ενίσχυσαν την οργάνωσή του. Το Βασίλειο της Βακτρίας άντεξε απομονωμένο από τον υπόλοιπο ελληνικό κόσμο μέχρι τα μέσα του 1ου αιώνα π.Χ. Τότε καταλύθηκε κάτω από την πίεση νομαδικών λαών. Βοήθησε σε μεγάλο βαθμό στην επαφή του ελληνιστικού με τον ινδικό πολιτισμό.

Π 6.17

Νόμισμα που απεικονίζει το βασιλιά της Βακτρίας Αντίμαχο, 185 π.Χ. περίπου. Λονδίνο (Μεγάλη Βρετανία), Βρετανικό Μουσείο.

Π 6.18

Νόμισμα που απεικονίζει το βασιλιά της Βακτρίας Ευκρατίδα, 165–150 π.Χ. περίπου. Λονδίνο (Μεγάλη Βρετανία), Βρετανικό Μουσείο.

Βασίλειο των Ιλλυριών

Οι Ιλλυριοί ήταν ινδοευρωπαϊκό φύλο που ζούσε στην περιοχή της ανατολικής Αδριατικής, στη σημερινή Αλβανία, το Μαυροβούνιο και την Κροατία. Οι Ιλλυριοί πολεμούσαν με τα βασίλεια της Μακεδονίας και της Ηπείρου. Από την εποχή του Φίλιππου Β΄, τα βασίλεια της Μακεδονίας και της Ηπείρου κατέλαβαν τη νότια Ιλλυρία. Το Βασίλειο των Ιλλυριών στη σημερινή βόρεια Αλβανία αναπτύχθηκε στα μέσα του 3ου αιώνα π.Χ. Κατακτήθηκε από τους Ρωμαίους στο τέλος του ίδιου αιώνα.

Π 6.19

Βασίλειο των Πάρθων

Οι Πάρθοι ήταν νομάδες που μιλούσαν γλώσσα συγγενική με τα περσικά, κατοικούσαν στην περιοχή ανατολικά της Κασπίας Θάλασσας και ήδη από τα μέσα του 3ου αιώνα π.Χ. κατέβαιναν προς το Νότο, παίρνοντας σιγά σιγά περιοχές από το Βασίλειο των Σελευκιδών. Στο δεύτερο μισό του 3ου αιώνα π.Χ. σχημάτισαν ανεξάρτητο βασίλειο, στην περιοχή του σημερινού Ιράν και Ιράκ, και διατήρησαν τις ελληνικές πόλεις που είχαν ιδρύσει οι Σελευκίδες. Η τέχνη τους δείχνει ότι είχαν επηρεαστεί από την ελληνιστική γλυπτική και αρχιτεκτονική.

Ρυτά από ελεφαντόδοντο του 2ου αιώνα π.Χ. Βρέθηκαν στην αρχαία Νύσα. Η Νύσα ήταν η πρώτη πρωτεύουσα των Πάρθων και βρίσκεται στο σημερινό Τουρκμενιστάν. Τα ρυτά αυτά είναι χαρακτηριστικό δείγμα ελληνοπαρθικής τέχνης.

Πόλεις και ύπαιθρος

Συνοικισμός

Οι βασιλιάδες προτιμούσαν να συνενώσουν πολλά γειτονικά χωριά σε μια νέα πόλη. Αυτό έγινε και στη Θεσσαλονίκη, όπως αναφέρει ο Στράβωνας στη Γεωγραφία του τον 1ο αιώνα μ.Χ.

Π 6.20

Μετά τον ποταμό Αξιό υπάρχει η πόλη της Θεσσαλονίκης, η οποία πριν ονομαζόταν Θέρμη. Η πόλη χτίστηκε από τον Κάσσανδρο, ο οποίος έδωσε στην πόλη το όνομα της γυναίκας του [...] και μετακίνησε τους κατοίκους των γύρω χωριών Χαλάστρα, Αίνεια, Κισσός και μερικών άλλων.

Στράβωνας, Γεωγραφικά

Νομοθεσία και απονομή δικαιοσύνης

Δικαστική αυτονομία

Οι βασιλιάδες των ελληνιστικών κρατών δεν ανακατεύονταν συνήθως στις διαφορές των πόλεων και των πληθυσμών που ζούσαν στο βασίλειό τους. Με διαταγή του βασιλιά μια επιτροπή αποφασίζει για τους νόμους της πόλης.

Π 6.21

Να ορίσει η κάθε πλευρά τρεις νομογράφους, μεγαλύτερους των 40 ετών και αμερόληπτους. Αυτοί να ορκιστούν ότι θα συντάξουν και θα εισαγάγουν τους καλύτερους δυνατούς νόμους στην πόλη. Αφού ορκιστούν, να συντάξουν και οι δύο πλευρές εκείνους τους νόμους που νομίζουν και, μέσα σε έξι μήνες, να τους φέρουν. Όποιος θέλει μπορεί να προτείνει νόμο, και, από όλους αυτούς, όσους ο λαός εγκρίνει ομόφωνα, να τους χρησιμοποιεί.

Επιγραφή από την Τέω της Ιωνίας, 303 π.Χ. περίπου

Γ. Οικονομία και κοινωνία

Η γη και η εκμετάλλευσή της

Κληρούχοι

Ο παρακάτω πάπυρος μας δίνει πληροφορίες για την παραχώρηση γης σ' έναν κληρούχο.

Π 6.22

Ο Αμμώνιος στον Αρίσταρχο, χαιρετισμούς. Μας έχει γράψει ο Αρτεμίδωρος ότι πέθανε ο επιάρχης Θεόδωρος, ένας από τους μισθοφόρους ιππείς του Φαρβαίθα. Ανέλαβε τον κληρο του για λογαριασμό του βασιλικού ταμείου και, για τα νοίκια που χρωστά, φρόντισε να εισπραχθούν όλα στο βασιλικό ταμείο, γιατί εσύ θα είσαι υπεύθυνος. Υγίαίνε. Πέμπτο έτος, μήνας Φαρμούθις, ημέρα δεκάτη ογδόη (δηλ. 11 Απριλίου 241 π.Χ.).

Πάπυρος από την Αίγυπτο

Μονοπωλιακή εκμετάλλευση

Στο Βασίλειο των Πτολεμαίων ο βασιλιάς ρύθμιζε την παραγωγή των προϊόντων, και τα έσοδα από την πώλησή τους πήγαιναν στο ταμείο του, όπως δείχνουν τα παρακάτω κείμενα.

Π 6.23

Όσον αφορά τον τρύγο και τη συλλογή. Οι γεωργοί να τρυγούν την κατάλληλη στιγμή και, όταν αρχίζουν, να το ανακοινώνουν στο διοικητή ή σε αυτόν που έχει αγοράσει από πριν τη σοδειά και να δείχνουν τους αμπελώνες σε όποιον θέλει να τους δει.

Πάπυρος από την Αίγυπτο, 259 π.Χ.

Π 6.24

Εντολή στους ελαιοπώλες. Για την επίβλεψη του λαδιού και του καστορέλαιου που πουλιέται έχουμε στείλει τον Ηρακλείδη με εντολή, εάν πιάσει κάποιους να πουλούν σε μεγαλύτερη τιμή από την οριζόμενη, να τους παραδώσει στους δεσμοφύλακες, για να τους στείλουν στην Αλεξάνδρεια στο Θεογένη, το διοικητή.

Πάπυρος από την Αίγυπτο, 240 π.Χ.

Γραφειοκρατικός μηχανισμός

Για να μπορεί ο βασιλιάς να ρυθμίζει την αγροτική παραγωγή, χρειαζόταν ένα μηχανισμό που να ελέγχει όλη την παραγωγική διαδικασία, από τη σπορά ως τη μεταφορά της σοδειάς στις βασιλικές αποθήκες στην Αλεξάνδρεια. Το παρακάτω απόσπασμα αναφέρει τέτοιες οδηγίες στους υπεύθυνους διαχειριστές (οικονόμους).

Π 6.25

Φρόντισε το σάρι στους νομούς, αυτό που χρειάζεται για τη σπορά [...]. Πρέπει επίσης να φροντίσεις τα φορτία, που έχουν ζητηθεί και σου έχουμε στείλει κατάλογο, να φτάνουν στην Αλεξάνδρεια στην ώρα τους, όχι μόνο στη σωστή ποσότητα, αλλά ελεγμένα και κατάλληλα για το σκοπό τους.

Πάπυρος από την Αίγυπτο, τέλος του 3ου αιώνα π.Χ.

Αναχώρηση

Στο παρακάτω απόσπασμα, ο χοιροβοσκός έχει φύγει και ο διαχειριστής του κοπαδιού προσπαθεί να σώσει ό,τι μπορεί.

Ο Αρτεμίδωρος στο Ζήνωνα [στέλνει] χαιρετισμούς. Εάν υγιαίνεις, να είσαι καλά, και εγώ υγιαίνω. Μου έγραψε ο Κλειτόριος ότι ο Πετός ο χοιροβοσκός έφυγε αφήνοντας επτά χοίρους και χοιρίδια [...]. Είχε δε τους δικούς σας 400 χοίρους παραγωγικούς και τέλειους [...]. Καλά θα κάνεις λοιπόν να βιαστείς να αναζητήσεις τον άνθρωπο, όπου κι αν έχει καταφύγει, για να μη μας μείνουν τόσα ζώα για θυσία, και τους εγγυητές, οι οποίοι έχουν εγγυηθεί για αυτόν, έτσι ώστε ή να συλληφθούν ή να εγγυηθούν, έως ότου βρούμε το δίκιο μας.

Πάπυρος από την Αίγυπτο, 250 π.Χ.

Π 6.26

Σχέσεις Ελλήνων και ντόπιων πληθυσμών

Συνύπαρξη

Υπήρχαν διάφορα προβλήματα ανάμεσα στους δύο πληθυσμούς, όπως προσβολές και επιθέσεις. Στο παρακάτω απόσπασμα διαβάζουμε τη διαμαρτυρία ενός ντόπιου καμηλιέρη για την κακομεταχείριση στα χέρια του Έλληνα διαχειριστή.

Κι όταν πάλι μ' έστειλες στη Φιλαδέλφεια στον Ιάσονα και ενώ έκανα ό,τι μου ζητήθηκε, αυτός, εδώ και εννέα μήνες, δε μου δίνει αυτά που εσύ διέταξες, ούτε λάδι ούτε σάρι [...]. Εγώ υποφέρω χειμώνα-καλοκαίρι. Ο δε Ιάσονας με διατάζει να δεχτώ κρασί για πληρωμή, αλλά μου καταλογίζουν ότι είμαι βάρβαρος. Σε παρακαλώ λοιπόν να τους διατάξεις να μου δώσουν ό,τι μου χρωστούν και στο μέλλον να είναι εντάξει στις υποχρεώσεις τους, για να μην πεθάνω από την πείνα, γιατί δεν ξέρω να συμπεριφέρομαι σαν Έλληνας.

Πάπυρος από την Αίγυπτο

Π 6.27

Παράπονα για κακομεταχείριση δεν είχαν μόνο οι ντόπιοι. Μερικές φορές, όπως περιγράφεται στην παρακάτω αίτηση του Μακεδόνα Πτολεμαίου το 161 π.Χ., οι ντόπιοι έκαναν επιθέσεις ενάντια στους εποίκους.

Το εικοστό πρώτο έτος, την όγδοη μέρα του μήνα Φάωφι [δηλ. 9 Νοεμβρίου 161 π.Χ.], ήρθαν στο ναό της Αστάρτης, μέσα στον οποίο ζω [...], μερικοί απ' αυτούς κρατούσαν πέτρες στα χέρια τους και άλλοι στείλιάρια και προσπάθησαν να μπουν με το ζόρι, με σκοπό να ληστέψουν το ναό και να με σκοτώσουν, επειδή είμαι Έλληνας.

Πάπυρος από την Αίγυπτο

Π 6.28

Μεικτοί γάμοι

Λέγονται οι γάμοι ανάμεσα σε Έλληνες εποίκους και σε ντόπιες γυναίκες. Τα παιδιά τους είχαν διπλά ονόματα, ένα ελληνικό και ένα ντόπιο, όπως φαίνεται και από την παρακάτω αφιέρωση. Τέτοιοι γάμοι αρχίζουν να εμφανίζονται από τα μέσα του 3ου αιώνα π.Χ.

Υπέρ της υγείας του βασιλιά Πτολεμαίου και της βασίλισσας Βερενίκης, γυναίκας και αδελφής του και των παιδιών τους, στο ιερό του Θυήρι και στα παραρτήματά του, η Ειρήνη και η Θεοξένα, κόρες του Δημητρίου, Κυρηναίες κόρες της Θάσιτος, οι οποίες έχουν και τα αιγυπτιακά ονόματα Νεφερσούχος και Θαυή.

Επιγραφή από την Αίγυπτο

Π 6.29

Εξέγερση των Μακκαβαίων (168–164 π.Χ.)

Το 168 π.Χ. οι Εβραίοι επαναστάτησαν με αρχηγούς την οικογένεια των Μακκαβαίων. Η επανάσταση έγινε επειδή ο Σελευκίδης βασιλιάς λεηλάτησε το ναό του Σολομώντα και πήρε πίσω τα προνόμια που είχαν οι Εβραίοι από την εποχή του Μεγάλου Αλεξάνδρου, να ζουν δηλαδή σύμφωνα με τους νόμους τους. Η εξέγερση έληξε το 164 π.Χ., όταν οι Εβραίοι κατέλαβαν την Ιερουσαλήμ και ανάγκασαν τους Σελευκίδες να τους δώσουν πίσω τα προνόμια.

Οι θεοί των άλλων

Μυστηριακές λατρείες

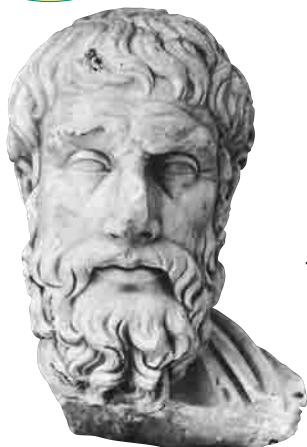
Οι μυστηριακές λατρείες ήταν γνωστές στους Έλληνες. Παράδειγμα, η λατρεία της Δήμητρας και της Περσεφόνης στην Ελευσίνα. Οι μυστηριακές λατρείες της Ανατολής διαδόθηκαν κυρίως από μετανάστες. Το παρακάτω απόσπασμα ύμνου για τις αρετές της Ίσιδας γράφτηκε τον 1ο αιώνα π.Χ. από κάποιον που η θεά τού γιάτρεψε τα μάτια.

Όπως, λοιπόν, Ίσιδα, άκουσες τις προσευχές μου για τα μάτια μου, έλα και στον έπαινο που σου απευθύνω με τη δεύτερη προσευχή μου, γιατί ο έπαινος σε σένα είναι πιο σπουδαίος και από τα μάτια μου, με τα οποία είδα τον ήλιο, με αυτά βλέπω και τον κόσμο που είναι δικός σου. Είμαι βέβαιος ότι θα με βοηθήσεις με κάθε τρόπο, εφόσον ήρθες, όταν εγώ επικαλέστηκα το όνομά σου για τη σωτηρία μου. Πώς δε θα έρθεις, για να τιμήσεις το όνομά σου; Με θάρρος, λοιπόν, προχωρώ στη συνέχεια γνωρίζοντας ότι το θείο εμπνέει τον έπαινο και τα ανθρώπινα χέρια τον γράφουν.

Επιγραφή από τη Μαρώνεια της Θράκης

Π 6.30

Π 6.31

Μαρμάρινη προτομή του Επίκουρου, μέσα 3ου αιώνα π.Χ. Νέα Υόρκη (ΗΠΑ), Μητροπολιτικό Μουσείο Τέχνης.

Νέες φιλοσοφικές αναζητήσεις

Επίκουρος

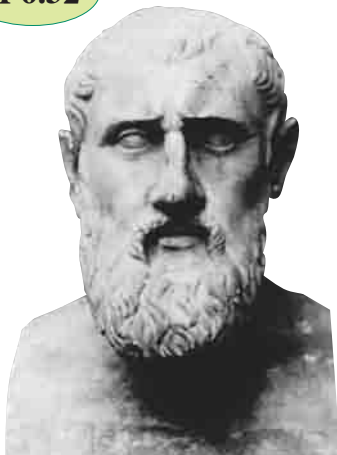
Ο Επίκουρος γεννήθηκε στη Σάμο από γονείς Αθηναίους και δίδαξε κυρίως στην Αθήνα. Ο Επίκουρος και οι μαθητές του πίστευαν πως σκοπός του ανθρώπου είναι η ευτυχία. Γι' αυτό έλεγαν ότι όποιος απολαμβάνει τη ζωή και αποφεύγει κάθε πόνο φτάνει στην ευτυχία. Αρκεί αυτός που απολαμβάνει να έχει και κάποιες αρετές, όπως είναι η αυτοκυριαρχία και το μέτρο. Αυτό φαίνεται και από το παρακάτω απόσπασμα.

Π 6.33

Όταν υποστηρίζουμε ότι η ηδονή είναι σκοπός της ζωής, δεν εννοούμε τις ηδονές των ασώτων, ούτε αυτές που προκαλούνται από τη διαδικασία της απόλαυσης [...]. Για μας ηδονή σημαίνει: απαλλαγή του σώματος από πόνους και της ψυχής από διαταραχές. Ειδικά την ηδονική ζωή δεν τη δημιουργούν το ποτό και τα συνεχή συμπόσια, ούτε οι σεξουαλικές απολαύσεις, ούτε η απόλαυση του ψαριού ή άλλων εδεσμάτων που περιέχει ένα πλούσιο τραπέζι, αλλά, αντίθετα, ο νηφάλιος στοχασμός.

Επίκουρος, Επιστολή προς Μενοικέα
Μετάφραση: Τ. Δαρβέρης

Π 6.32

Μαρμάρινη προτομή του Ζήνωννα. Ο Ζήνωννας ήταν ο πρώτος στωικός φιλόσοφος. Γεννήθηκε στο Κίτιο της Κύπρου και δίδαξε στην Αθήνα. Νάπολη (Ιταλία), Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο.

Στωικοί

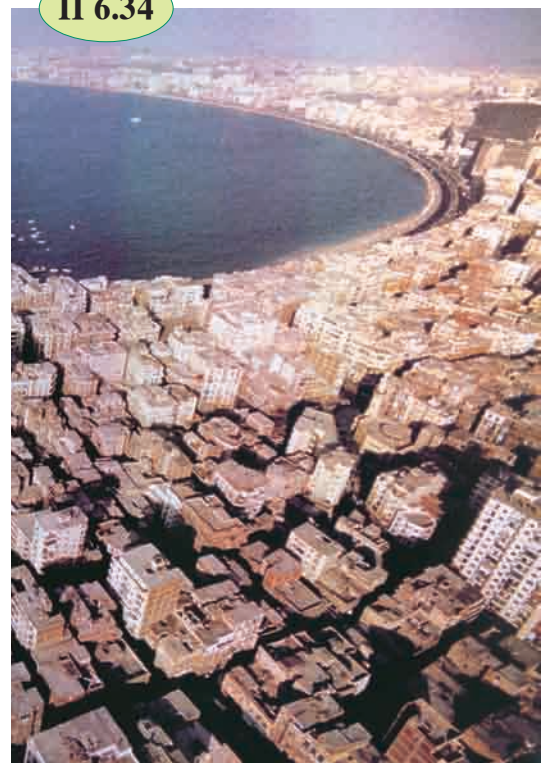
Οι Στωικοί πίστευαν ότι όλοι οι άνθρωποι, ελεύθεροι και δούλοι, έχουν την ίδια λογική. Στον κόσμο υπάρχει ένα δίκαιο φυσικό, για όλους τους ανθρώπους. Όλα τα φυσικά φαινόμενα ρυθμίζονται από τους νόμους του φυσικού δικαίου. Ο άνθρωπος θα πρέπει να συμφιλιωθεί με τη φύση του και τη μοίρα του και να μην το παρακάνει με χαρές και λύπες.

Τέχνες και γράμματα

Βιβλιοθήκη της Αλεξάνδρειας

Η Βιβλιοθήκη της Αλεξάνδρειας ιδρύθηκε το πρώτο μισό του 3ου αιώνα π.Χ. Είχε πρότυπο τη βιβλιοθήκη της σχολής του Αριστοτέλη στην Αθήνα. Προϊστάμενος ήταν ο βιβλιοθηκάριος, τον οποίο όριζε ο βασιλιάς. Οι Πτολεμαίοι, οι βασιλιάδες της Αιγύπτου, που ήθελαν να πλουτίσουν τη Βιβλιοθήκη της Αλεξάνδρειας, συγκέντρωσαν όλα σχεδόν τα έργα της ελληνικής λογοτεχνίας, όπως επίσης και έργα ξένων σε μετάφραση. Η Βιβλιοθήκη καταστράφηκε για πρώτη φορά το 48 π.Χ. από φωτιά.

Π 6.34

Επιστήμες

Μουσείο

Το Μουσείο της Αλεξάνδρειας δεν είχε καμία σχέση με αυτό που λέμε σήμερα μουσείο. Στην αρχή ήταν κέντρο για τη λατρεία των Μουσών, γιατί οι Μούσες προστάτευαν τη φιλοσοφία και τις τέχνες. Το Μουσείο λειτουργούσε με χρήματα που έδινε ο βασιλιάς. Στο Μουσείο ασχολούνταν με τις επιστήμες και τη φιλολογία.

Εξερευνήσεις

Όπως είδαμε, ενώ ο Μέγας Αλέξανδρος προχωρούσε μέσα από την έρημο, ο ναύαρχός του Νέαρχος έπλευσε κατά μήκος του σημερινού Περσικού Κόλπου. Λίγο αργότερα ο **Πυθέας** από τη Μασσαλία, αναζητώντας κασσίτερο, έφτασε μέχρι τη Βρετανία και τη Βόρεια Θάλασσα. Ένα χαρακτηριστικό απόσπασμα από το έργο του Πυθέα *Περί ωκεανού* μάς δείχνει πόσο μακριά έφτασε. Το έργο του αυτό το διασώζει ο μεταγενέστερος συγγραφέας Κοσμάς ο Ινδικοπλεύστης (6ος αιώνας μ.Χ.).

Ο Πυθέας ο Μασσαλιώτης λέει στο βιβλίο του Περί ωκεανού ότι, όταν έφτασε στους πιο βόρειους τόπους, οι άνθρωποι που ζούσαν εκεί του έδειχναν το κρεβάτι του ήλιου, γιατί εκεί ο ήλιος δεν έδυε ποτέ.
Κοσμάς ο Ινδικοπλεύστης, Χριστιανική τοπογραφία

Π 6.36

ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΤΟΥ ΠΥΘΕΑ

Δ. Η Ρώμη κατακτά τον ελλαδικό χώρο (215–146 π.Χ.)

Η συμμαχία των βασιλιάδων της Μακεδονίας με την Καρχηδόνα

Ο ιστορικός Πολύβιος διασώζει το κείμενο της συμφωνίας μεταξύ της Μακεδονίας και της Καρχηδόνας.

Ο Ανίβας ο στρατηγός και όλοι οι γερουσιαστές των Καρχηδονίων και όλοι οι στρατιώτες του είπαν ότι φαίνεται σωστό και σε σας και σε μας να δώσουμε όρκο φιλίας και αμοιβαίας υποστήριξης [...] με τους παρακάτω όρους: ότι ο βασιλιάς Φίλιππος και οι Μακεδόνες και οι υπόλοιποι Έλληνες σύμμαχοί τους θα προστατεύουν τους Καρχηδόνιους και το στρατηγό τους Ανίβα [...]. Ο βασιλιάς Φίλιππος και οι Μακεδόνες και οι υπόλοιποι Έλληνες σύμμαχοί τους θα προστατεύονται από τους Καρχηδόνιους [...] και όλους τους υπηκόους της Καρχηδόνας και από τους συμμάχους τους.

Πολύβιος, Ιστορία

Π 6.37

Ο ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ, 323–146 π.Χ. – Η ΕΠΕΚΤΑΣΗ «ΠΡΟΣ ΑΝΑΤΟΛΑΣ»

ΕΤΟΣ	ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	ΜΙΚΡΑ ΑΣΙΑ – ΘΡΑΚΗ	ΝΟΤΙΟΣ ΕΛΛΑΔΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ	ΑΙΓΥΠΤΟΣ	ΔΥΤΙΚΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ	ΣΥΡΟΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ ΜΕΣΟΠΟΤΑΜΙΑ – ΙΡΑΝ
323–281 π.Χ.	Πόλεμοι των Διαδόχων του Μεγάλου Αλεξάνδρου.	Πόλεμοι των Διαδόχων της Μεγάλου Αλεξάνδρου.		Πόλεμοι των Διαδόχων του Μεγάλου Αλεξάνδρου.		Πόλεμοι των Διαδόχων του Μεγάλου Αλεξάνδρου.
306–301 π.Χ.			Ίδρυση των φιλοσοφικών σχολών του Επίκουρου και των Στωικών στην Αθήνα.			
305 π.Χ.	Ο Κάσσανδρος βασιλιάς στη Μακεδονία.	Ο Λυσίμαχος βασιλιάς στη Θράκη.		Ο Πτολεμαίος Α΄ ιδρύει το Βασίλειο των Πτολεμαίων (305–30 π.Χ.).		Ο Σέλευκος Α΄ ιδρύει το Βασίλειο των Σελευκιδών (305–64 π.Χ.).
301 π.Χ.		Μάχη στην Ιψό. Οριστικός διαμελισμός του κράτους του Μεγάλου Αλεξάνδρου.				
290 π.Χ. περίπου			Συγκρότηση της Αιτωλικής Συμπολιτείας.	Ίδρυση του Μουσείου της Αλεξάνδρειας.		
280 π.Χ.			Ίδρυση της Αχαϊκής Συμπολιτείας.			
279 π.Χ.	Εισβολές γαλατικών φύλων.					
279–239 π.Χ.	Βασίλεια Αντίγονου Γονατά.					
278 π.Χ.		Οι Γαλάτες εισβάλλουν στη Μικρά Ασία. Εγκατάστασή τους στη Φρυγία.				
276 π.Χ.		Ίηττα των γαλατικών φύλων στη Λυσιμάχεια.				
272 π.Χ.					Η Ρώμη κατακτά την Κάτω Ιταλία.	
264 π.Χ.					Αρχίζουν οι Καρχηδονιακοί Πόλεμοι.	

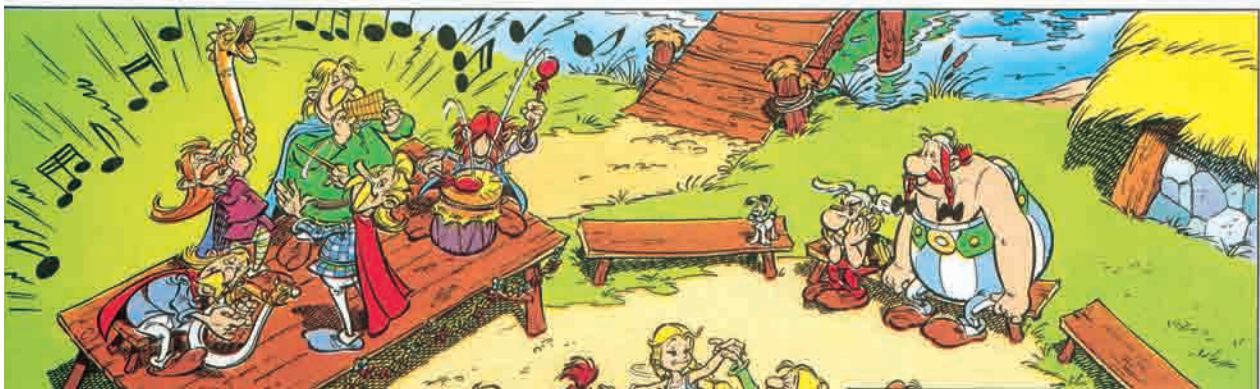
Κεφάλαιο 6

ΕΤΟΣ	ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	ΜΙΚΡΑ ΑΣΙΑ – ΘΡΑΚΗ	ΝΟΤΙΟΣ ΕΛΛΑΔΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ	ΑΙΓΥΠΤΟΣ	ΔΥΤΙΚΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ	ΣΥΡΟΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ ΜΕΣΟΠΟΤΑΜΙΑ – ΙΡΑΝ
263 π.Χ.		Ίδρυση του Βασιλείου της Περγάμου (Ατταλιδών).				
250 π.Χ.						Δημιουργία του Βασιλείου της Βακτρίας.
247 π.Χ.						Εισβολή των Πάρθων. Οι Πάρθοι ιδρύουν ανεξάρτητο βασίλειο στην Περσία και τη Μεσοποταμία.
243 και 226 π.Χ.			Προσπάθειες κοινωνικών μεταρρυθμίσεων στη Σπάρτη.			
215 π.Χ.	Συμμαχία με την Καρχηδόνα.					
215–205 π.Χ.	Α' Μακεδονικός Πόλεμος. Σύγκρουση ανάμεσα στο Βασίλειο της Μακεδονίας και τη Ρώμη.					
200–197 π.Χ.	Β' Μακεδονικός Πόλεμος. Οι Ρωμαίοι νικούν το Φίλιππο Ε΄ στις Κυνός Κεφαλές.					
172–168 π.Χ.	Γ' Μακεδονικός Πόλεμος. Οριστική ήττα του βασιλιά της Μακεδονίας στη μάχη της Πύδνας (168 π.Χ.).					
168–164 π.Χ.						Εξέγερση των Μακκαβαίων στην Παλαιστίνη εναντία στους Σελευκίδες.
148 π.Χ.	Η Μακεδονία γίνεται ρωμαϊκή επαρχία.					

ΕΤΟΣ	ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	ΜΙΚΡΑ ΑΣΙΑ – ΘΡΑΚΗ	ΝΟΤΙΟΣ ΕΛΛΑΔΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ	ΑΙΓΥΠΤΟΣ	ΔΥΤΙΚΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ	ΣΥΡΟΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ ΜΕΣΟΠΟΤΑΜΙΑ – ΙΡΑΝ
146 π.Χ.			Οι Ρωμαίοι κυριαρχούν στο νότιο ελλαδικό χώρο.		Η Ρώμη καταστρέφει την Καρχηδόνα και κατακτά τη δυτική Μεσόγειο.	
133 π.Χ.		Ο Άτταλος Γ΄ κληροδοτεί το Βασίλειο της Περγάμου στους Ρωμαίους.				

Ο ελληνιστικός κόσμος – Η επέκταση «προς Ανατολάς»

- 1 Με βάση τις πληροφορίες που παίρνετε από την πηγή Π 6.14 μπορείτε να αναγνωρίσετε τους Γαλάτες στο παρακάτω κόμιξ; Συγκρίνετε την περιγραφή των Γαλατών στην πηγή Π 6.14 και τον τρόπο που τους απεικονίζει ο σκιτσογράφος.

- 2 Διαβάστε την πηγή Π 6.8. α) Πότε γράφτηκε το κείμενο; Πότε έγιναν τα γεγονότα στα οποία αναφέρεται; β) Βρείτε στο κείμενο του Ηρακλείδη τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της Αθήνας και καταγράψτε τα στη στήλη Α. γ) Αναζητήστε στο βιβλίο και στη «Λίγη ακόμη ιστορία...» πληροφορίες γι' αυτά. Στη στήλη Β σημειώστε σε ποιες σελίδες βρίσκονται οι πληροφορίες.

Α	Β

- 3 Διαβάστε την πηγή Π 6.10. α) Για ποιο λόγο ο Ηφαιστίωνας τιμήθηκε ως ευεργέτης; β) Είστε κάτοικοι της Μαρώνειας το 201 π.Χ. Γράψτε ένα ψήφισμα, όπου επαινείτε τον Ξανθία γιατί έδωσε χρήματα για να χτιστεί στην πόλη σας ένας καινούργιος ναός αφιερωμένος στη Δήμητρα.

.....

.....

.....

.....

- 4 Είστε διαχειριστής στην υπηρεσία του βασιλιά Πτολεμαίου. Φτιάξτε ένα πίνακα με τα καθήκοντά σας.

.....

.....

.....

.....

.....

[Ο ελληνιστικός κόσμος – Η επέκταση «προς Ανατολάς»]

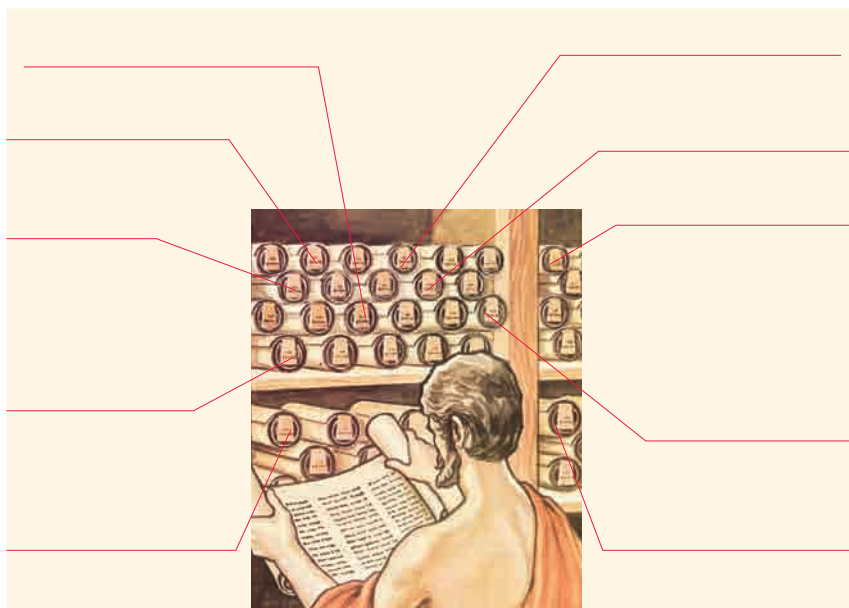
- 5 Ζεις στην Αλεξάνδρεια του 3ου αιώνα π.Χ. Ο πατέρας σου είναι Κορίνθιος έμπορος και η μητέρα σου Αιγύπτια από τη Μέμφιδα. Με βάση τις πληροφορίες που παίρνεις από την πηγή Π 6.29, ποιο θα είναι το όνομά σου α) αν είσαι αγόρι, β) αν είσαι κορίτσι; Για να το σχηματίσετε, χρησιμοποιήστε ονόματα από τον παρακάτω πίνακα.

- 6 Χωριστείτε σε ομάδες των 4–5 ατόμων και παρουσιάστε τις πηγές Π 6.27 και Π 6.28. Για κάθε πηγή φτιάξτε έναν πίνακα με τα εξής στοιχεία:
1. Είδος πηγής.
 2. Πότε γράφτηκε;
 3. Ποιο συμβάν περιγράφει;
 4. Ποιο πρόσωπο μιλάει;
 5. Σε ποιον απευθύνεται;
 6. Τι ζητάει;

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

- 7 Είστε βιβλιοθηκάριος στη Βιβλιοθήκη της Αλεξάνδρειας το 152 π.Χ. Συμπληρώστε στον παρακάτω κατάλογο τα ονόματα δέκα αρχαίων Ελλήνων που έργα τους υπάρχουν στη Βιβλιοθήκη.

- 8 Σημειώστε κάτω από κάθε εικόνα αν πρόκειται για στωικό ή επικούρειο φιλόσοφο.

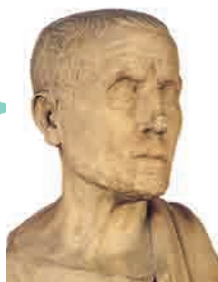
Ηδονή δεν είναι το φαγητό, φίλοι μου!

Ίδιοι είμαστε όλοι, αφεντικά και δούλοι!

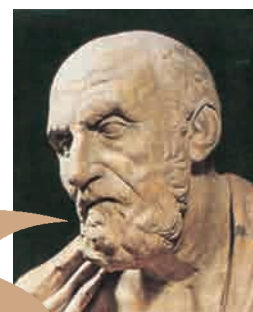
Φίλτατοι, η απόλαυση πρέπει να έχει μέτρο!

Ηδονή είναι να μην νιώθεις πόνο, ούτε στο σώμα ούτε στην ψυχή.

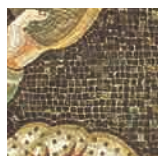
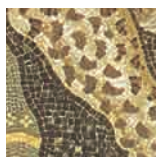
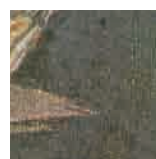
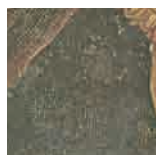
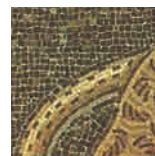
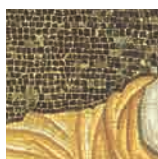
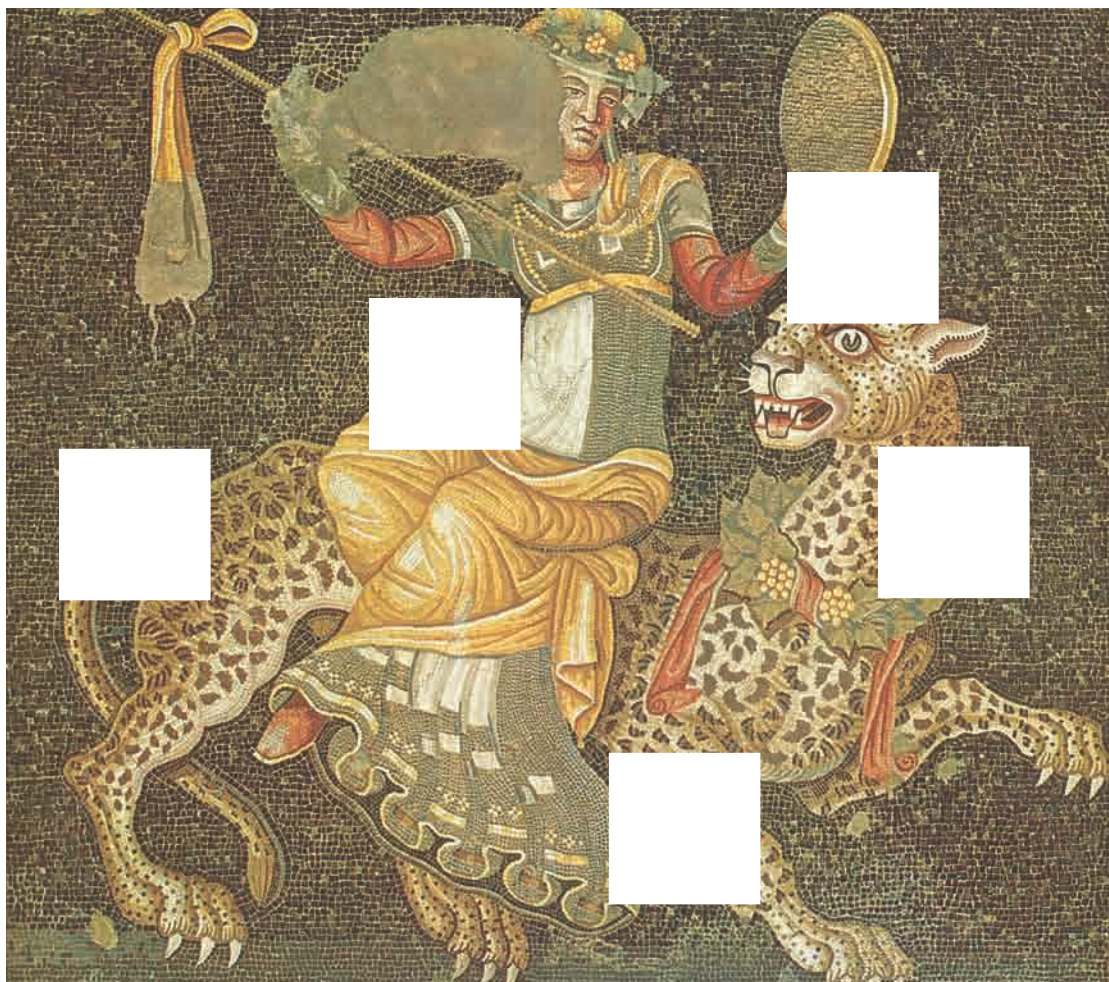

Κυρίε μου, μάθετε να δέχετε τον εαυτό σας όπως είναι.

[Ο ελληνοιστικός κόσμος – Η επέκταση «προς Ανατολάς»]

- 9 Στο παρακάτω ψηφιδωτό της Ελληνοιστικής Περιόδου λείπουν πέντε κομμάτια. Επιλέξτε τα κατάλληλα κομμάτια και τοποθετήστε τα στη σωστή τους θέση. Προσοχή! Ένα κομμάτι περισσεύει.

Κεφάλαιο 7

Η Ρώμη και ο ελληνικός κόσμος 146 π.Χ. – 330 μ.Χ.

Ο ελληνικός κόσμος επηρέασε τους Ρωμαίους αλλά και επηρεάστηκε από αυτούς

Οι Ρωμαίοι θαύμαζαν τους Έλληνες αλλά τους έκαναν και κριτική. Στην τέχνη για παράδειγμα, τους επαινούσαν συχνά, όπως στο απόσπασμα του ποιητή **Οράτιου**, που έζησε από το 65 έως το 8 π.Χ.

Π 7.1

*Χάρισε η Μούσα πνεύμα δημιουργικό στους Έλληνες, χάρισε
γλαφυρή ροή του λόγου, πάρεξ τον έπαινο, άλλο δεν πόθησαν.*

Οράτιος, Ποιητική τέχνη. Μετάφραση: Γ. Γιατρομανωλάκης

Στον πόλεμο όμως, οι Ρωμαίοι πίστευαν ότι οι Έλληνες χρησιμοποιούν ύπουλες μεθόδους και όχι απλώς τη δύναμή τους. Χαρακτηριστικό είναι το παρακάτω απόσπασμα του Ρωμαίου ιστορικού **Τίτου Λίβιου**, ο οποίος έζησε από το 64 π.Χ. έως το 12 μ.Χ.

Π 7.2

Αυτά είναι στοιχεία της ρωμαϊκής ευσέβειας, όχι των καρχηδονιακών δολιοτήτων ούτε της ελληνικής πανουργίας, αφού αυτοί θεωρούσαν ενδοξότερο να εξαπατούν τον εχθρό παρά να τον νικούν με τη δύναμη.

Τίτος Λίβιος, Ιστορία της Ρώμης. Μετάφραση: Ν. Πετρόχειλος

A. Η συγκρότηση του ρωμαϊκού κράτους (9ος – 1ος αιώνας π.Χ.)

Μύθος

Στους ρωμαϊκούς μύθους, η ίδρυση της Ρώμης συνδέεται συχνά με την ιστορία του ελληνικού κόσμου. Οι Ρωμαίοι δημιούργησαν ήδη από τον 3ο αιώνα π.Χ. το θρύλο ότι ο **Αινείας**, μετά την καταστροφή της Τροίας (Τρωικός Πόλεμος), εγκαταστάθηκε στην περιοχή της Ρώμης, ενώ ο **Ρωμύλος** και ο **Ρώμος**, οι ιδρυτές της Ρώμης, ήταν μακρινοί απόγονοί του. Αργότερα ο Ρωμαίος ποιητής **Βιργίλιος** (70–19 π.Χ.), με το επικό ποίημά του **Αινειάδα**, συμπλήρωσε και διέδωσε περισσότερο το μύθο αυτό.

Π 7.3

Μωσαϊκό δάπεδο που απεικονίζει τη λύκαινα να θηλάζει το Ρωμύλο και το Ρώμο, 511 μ.Χ. Μααράτ-αν-Νουμάν (Συρία).

Η γέννηση της Ρώμης και η περίοδος της βασιλείας

Λατινική γλώσσα

Η λατινική γλώσσα ανήκει στις ινδοευρωπαϊκές γλώσσες. Αρχικά ήταν η γλώσσα που μιλούσαν στην ίδια τη Ρώμη και στη γύρω περιοχή, η οποία ονομαζόταν **Λάτιο**. Με την επέκταση όμως της Ρώμης έγινε σταδιακά η κυρίαρχη γλώσσα στο δυτικό τμήμα του ρωμαϊκού κράτους.

Το ρωμαϊκό κράτος κατά την περίοδο της δημοκρατίας (509–31 π.Χ.) Η επέκταση της Ρώμης στην Ιταλική χερσόνησο και τη δυτική Μεσόγειο

Ρωμαϊκή δημοκρατία

Άρχοντες

Εκλέγονταν κάθε χρόνο από συνελεύσεις των πολιτών. Είχαν απόλυτη εξουσία και μπορούσαν να επιβάλουν ακόμη και τη θανατική ποινή. Άλλοι άρχοντες ήταν οι ταμίες, οι αγορανόμοι και οι τιμητές (ή κήνσορες).

Ύπατοι

Οι δύο ύπατοι ήταν η ανώτατη αρχή στη Ρώμη. Αυτοί πρότειναν τους νόμους. Ήταν αρχηγοί του στρατού και υπεύθυνοι για τη δημόσια τάξη.

Πραιτόρες

Οι πραιτόρες είχαν κυρίως δικαστικά καθήκοντα. Όταν οι ύπατοι έλειπαν από τη Ρώμη, αναλάμβαναν κάποια από τα καθήκοντά τους.

Δικτάτορας

Ο δικτάτορας ήταν ένας άρχοντας που διοριζόταν από τους υπάτους μόνο σε κρίσιμες για τη Ρώμη περιστάσεις. Ο δικτάτορας ήταν ανώτερος από όλους τους άλλους άρχοντες. Δεν επιτρεπόταν όμως να κατέχει το αξίωμα αυτό για περισσότερο από έξι μήνες.

Δήμαρχοι

Οι δύο δήμαρχοι εκλέγονταν από τη λαϊκή συνέλευση των πληβείων. Τους θεωρούσαν πρόσωπα ιερά και απαραβίαστα. Οι δήμαρχοι προστάτευαν τους πληβείους από τις αυθαιρεσίες των πατρικίων.

Σύγκλητος

Τα 300 μέλη της Συγκλήτου ήταν ισόβια. Μέλη της Συγκλήτου γίνονταν αυτοί που ήταν παλιότερα άρχοντες. Η Σύγκλητος ήταν υπεύθυνη για τα δημόσια οικονομικά και τις εξωτερικές υποθέσεις και διόριζε τους διοικητές των επαρχιών. Οι εξουσίες της ήταν σημαντικές, οι αποφάσεις της όμως δεν είχαν ισχύ νόμου.

Μαρμάρινο ανάγλυφο που απεικονίζει Ρωμαίους συγκλητικούς. Βατικανό, Μουσεία Βατικανού.

Π 7.4

Πολιτική και νομική εξίσωση

Πατρίκιοι και πληβείοι έγιναν ίσοι νομικά και πολιτικά με τα παρακάτω μέτρα:

- Καταγράφηκε το εθιμικό δίκαιο σε 12 πινακίδες, που ονομάστηκαν «δέλτοι» («Δωδεκάδελτος»), για να προστατεύονται οι πληβείοι από τις αυθαιρεσίες των πατρικίων.
- Καθιερώθηκε το αξίωμα του δημάρχου που προστάτευε τους πληβείους από τις αυθαιρεσίες των πατρικίων.
- Επιτράπηκε ο γάμος μεταξύ πατρικίων και πληβείων.
- Χαρίστηκαν με νόμο μερικά από τα χρέη οφειλετών (μερική σεισάχθεια).
- Ορίστηκε ότι ο ένας από τους δύο υπάτους θα είναι στο εξής πληβείος.
- Συμφωνήθηκε οι πατρίκιοι να δέχονται τις αποφάσεις των συνελεύσεων των πληβείων.

Αννίβας

Ο Αννίβας (247–183/2 π.Χ.) ήταν στρατηγός των Καρχηδονίων στο Δεύτερο Καρχηδονιακό Πόλεμο. Οι ιστορικοί πιστεύουν ότι ήταν ένας από τους σημαντικότερους στρατιωτικούς ηγέτες της αρχαιότητας. Ο Αννίβας κατόρθωσε με ισχυρό στρατό και πολεμικούς ελέφαντες να περάσει τα δύσκολα και χιονισμένα περάσματα των Άλπεων και να επιτεθεί στη Ρώμη από το Βορρά. Τελικά όμως αναγκάστηκε να υποχωρήσει στην Καρχηδόνα.

Π 7.5

Καρχηδονιακό νόμισμα που απεικονίζει πιθανόν τον Αννίβα. Παρίσι, Εθνική Βιβλιοθήκη της Γαλλίας.

Π 7.6

Καρχηδονιακό νόμισμα που απεικονίζει έναν ελέφαντα. Παρίσι, Εθνική Βιβλιοθήκη της Γαλλίας.

Π 7.7

Η πορεία του Αννίβα από την Ιβηρική στην Ιταλική χερσόνησο στο 2ο Καρχηδονιακό Πόλεμο (218–202 π.Χ.).

Π 7.8

Γιατί, αφού νίκησαν οι Ρωμαίοι τους Καρχηδονίους [...] και θεώρησαν ότι είχαν κατορθώσει κατά το μεγαλύτερο μέρος να επιβληθούν σε ολόκληρη την οικουμένη, τότε μόνον για πρώτη φορά τόλμησαν να επιτεθούν και στα υπόλοιπα μέρη και να περάσουν με στρατιωτικές δυνάμεις και στην Ελλάδα και στην Ασία.

Πολύβιος, Ιστορία

Οικονομία και κοινωνία κατά την περίοδο της δημοκρατίας

Γεωργοί

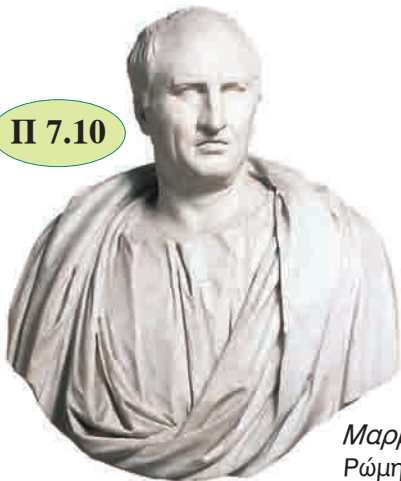
Ο Ρωμαίος ποιητής **Ιουβενάλης** περιγράφει τον άντρα που έχει δημόσια αξιώματα στη Ρώμη και συγχρόνως αποτελεί πρότυπο αγροτικής ζωής.

Π 7.9

Κάποιος συγγενής που του υπάτου τον τίτλο τρεις φορές επήρε
 Και αρχηγός στο στράτευμα και δικτάτορας εγίνη
 Σ' αυτά τα γεύματα επήγαινε συνήθως πριν την ώρα
 Κρατώντας ψηλά το σκαλιστήρι που δάμασε το όρος.

Ιουβενάλης, Σάτιρες. Μετάφραση: Ν. Πετρόχειλος

Π 7.10

Θρησκεία και τέχνες

Κικέρωνας

Ο Μάρκος Τούλιος Κικέρωνας (106–43 π.Χ.) ήταν, εκτός από σημαντικό πολιτικός, ο σημαντικότερος ρήτορας της Ρώμης. Ο πεζός λόγος του έγινε πρότυπο για τους περισσότερους μεταγενέστερους συγγραφείς της λατινικής γλώσσας.

Μαρμάρινη προτομή του Κικέρωνα.
Ρώμη (Ιταλία), Μουσείο Καπιτωλίου.

Οι πόλεμοι για την εξουσία στο ρωμαϊκό κράτος (1ος αιώνας π.Χ.) Από τη δημοκρατία στην αυτοκρατορία

Επαρχίες

Από τα τέλη του 1ου αιώνα π.Χ. οι ρωμαϊκές επαρχίες χωρίζονταν στις αυτοκρατορικές επαρχίες, οι οποίες ελέγχονταν απ' ευθείας από τον αυτοκράτορα, και στις συγκλητικές επαρχίες που ελέγχονταν από τη Σύγκλητο.

Π 7.11

Π 7.12

Β. Η αυτοκρατορική περίοδος (1ος αιώνας π.Χ. – 3ος αιώνας μ.Χ.) – Κράτος, κοινωνία και οικονομία

Η διοίκηση στην περίοδο της αυτοκρατορίας

Αύγουστος

Στις 13 Ιανουαρίου του έτους 27 π.Χ., η ρωμαϊκή Σύγκλητος έδωσε στον Οκταβιανό τον τίτλο «αύγουστος» (augustus, δηλαδή «σεβαστός»). Με τον τίτλο αυτό μάλιστα έμεινε γνωστός στην ιστορία. Τη μέρα εκείνη γεννήθηκε στη Ρώμη ένα νέο πολίτευμα, που οι ιστορικοί αργότερα ονόμασαν «αυτοκρατορία». Στη συνέχεια δόθηκαν και άλλοι τίτλοι στον Αύγουστο: «πρώτος μεταξύ ίσων», «πρώτος μεταξύ όλων», «αυτοκράτορας» και «μέγιστος ποντίφικας».

Μαρμάρινη προτομή του Οκταβιανού (Αύγουστου). Ρώμη (Ιταλία), Μουσείο Καπιτωλίου.

Περιφερειακή διοίκηση

Δικαστική εξουσία

Το παρακάτω νομοθετικό κείμενο περιγράφει τις υποχρεώσεις που είχαν οι Ρωμαίοι διοικητές.

Π 7.13

Αν επισκεφτεί κάποια άλλη σπουδαία πόλη ή πρωτεύουσα επαρχίας, πρέπει να ανέχεται να τον καλοπιάνει η πόλη και να ακούει τους επαίνους με προθυμία, αφού αυτό οι κάτοικοι των επαρχιών το θεωρούν τιμή τους. Και να επιτρέπει αργίες, σύμφωνα με τα ήθη και τα έθιμα που υπάρχουν από παλιά. Να επισκέπτεται τους ιερούς ναούς και τα δημόσια έργα, για να επιθεωρεί αν έχουν επισκευαστεί ή κατασκευαστεί ή χρειάζονται επισκευές και πρέπει να φροντίζει ώστε, όσο το επιτρέπουν οι δυνάμεις της κάθε πόλης, τα έργα που έχουν ξεκινήσει να τελειώνουν και να διορίζει επίσημα άξιους επιμελητές για τα έργα και, αν χρειαστεί, να βάζει στρατιωτικές δυνάμεις στην υπηρεσία των επιμελητών, για να τους βοηθήσουν.

Πανδέκτης Ι

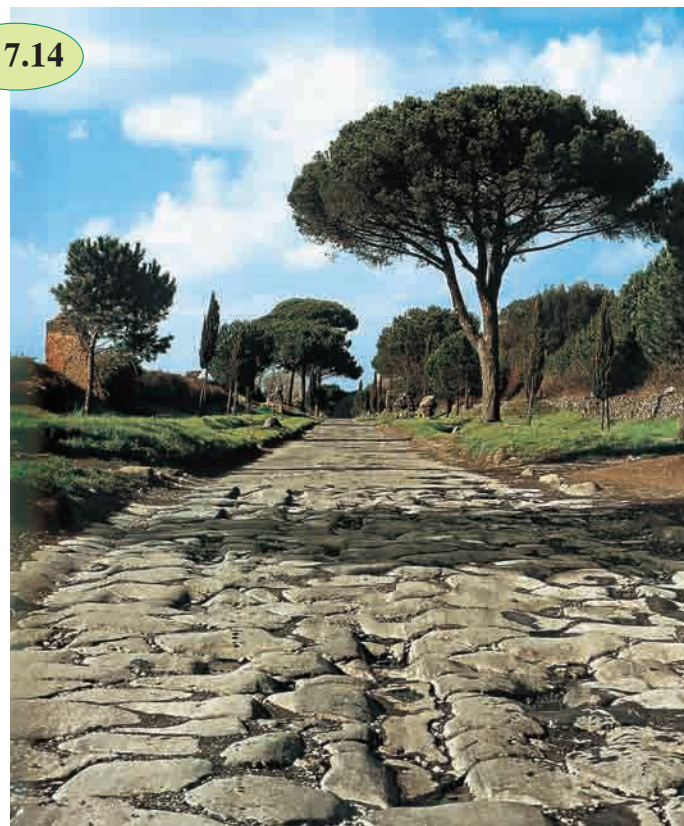
Οικονομία – Οι διεθνείς εμπορικοί δρόμοι

Εμπορικοί και στρατιωτικοί χερσαίοι δρόμοι

Το ρωμαϊκό δίκτυο δρόμων είχε δημιουργηθεί αρχικά για στρατιωτικούς σκοπούς. Την περίοδο όμως της ρωμαϊκής ειρήνης βοήθησε σημαντικά στην οικονομική ανάπτυξη. Η **Αππία οδός**, που ήταν ο κυριότερος δρόμος στην Ιταλική χερσόνησο, οδηγούσε από τη Ρώμη προς τα νοτιοανατολικά ως το Βρινδήσιο (σήμερα Μπρίντζι). Άλλος σημαντικός δρόμος ήταν η **Φλαμινία οδός**, που συνέδεε τη Ρώμη με την Αδριατική. Επίσης σημαντική ήταν και η **Εγνατία οδός** που συνέδεε τη Ρώμη με τις ανατολικές επαρχίες του ρωμαϊκού κράτους. Η Εγνατία ξεκινούσε από την ανατολική ακτή της Αδριατικής Θάλασσας (Δυρράχιο) και, περνώντας από τη Θεσσαλονίκη, έφτανε στο Βυζάντιο.

Π 7.14

Τμήμα της Αππίας οδού, νότια Ιταλία.

Κίνα

Στην Κίνα αναπτύχθηκαν πολιτισμοί από τους αρχαίους χρόνους. Οι Κινέζοι αυτοκράτορες μοιράζονταν την εξουσία με ισχυρούς μεγαλογαιοκτήμονες και πολεμούσαν συχνά με αυτούς, αλλά κυρίως ενάντια στους νομαδικούς λαούς που εισέβαλαν από το Βορρά.

Αρχική θρησκεία των Κινέζων ήταν ο **ταοϊσμός**. Ο ταοϊσμός στηρίζεται στην πίστη ότι το Τάο είναι η βασική αρχή που ρυθμίζει τον κόσμο. Οι Κινέζοι λάτρευαν επίσης και τον «Υπέρτατο Ουρανό», τα πνεύματα της φύσης και των προγόνων τους. Ο Κομφούκιος (551–479 π.Χ.) ήταν ιδρυτής του **κομφουκιανισμού**. Ο κομφουκιανισμός πιστεύει στη δύναμη του ανθρώπου και κηρύσσει την ηθική διαβίωση και τη φροντίδα για το συνάνθρωπο.

Η Κίνα αναπτύχθηκε ιδιαίτερα στην εποχή της δυναστείας των **Τσιν** (221–206 π.Χ.). Τότε η Κίνα έγινε μεγάλη δύναμη και εξελίχθηκε το τοπικό και το διεθνές εμπόριο. Εκείνη την περίοδο τέλειωσε και η κατασκευή του **Σινικού Τείχους**.

Η ακμή συνεχίστηκε με τη δυναστεία των **Χαν** (206 π.Χ. – 220 μ.Χ.). Την ίδια εποχή αναπτύχθηκε το θαλάσσιο εμπόριο, κυρίως από το λιμάνι της Καντόνας, αλλά και το χερσαίο μέσα από το δρόμο του μεταξιού. Κινέζοι έμποροι έρχονταν στην Ταπροβάνη (σημερινή Σρι Λάνκα) σε επαφή με εμπόρους από τη Μεσόγειο. Περίπου το 100 μ.Χ. ανακαλύφθηκε το χαρτί.

Γραφικές ύλες
Περίπου 3000 π.Χ.: πάπυρος
Περίπου 300 π.Χ.: περγαμηνή
100 μ.Χ.: χαρτί

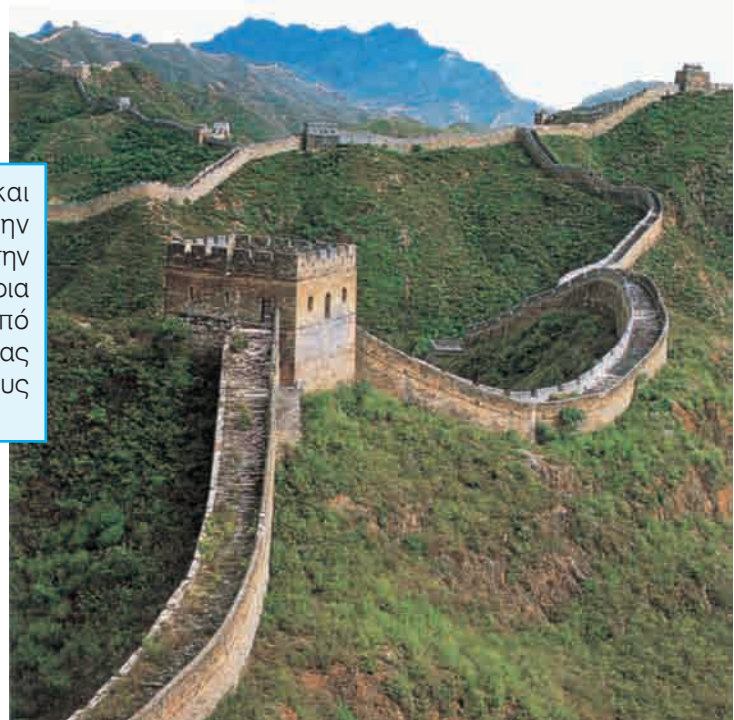
Π 7.15

Η ΚΙΝΑ ΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΤΗΣ ΔΥΝΑΣΤΕΙΑΣ ΧΑΝ (206 π.Χ. – 220 μ.Χ.)

Π 7.16

Το Σινικό Τείχος έχει μήκος 2.415 χλμ. και εκτείνεται από τον Ειρηνικό Ωκεανό ως την κεντρική Ασία. Το μέσο ύψος του είναι 9 μ. Για την κατασκευή του χρησιμοποιήθηκαν εκατομμύρια εργάτες. Το τεράστιο αυτό έργο είναι ένα από τα μεγαλύτερα τεχνικά έργα της ανθρωπότητας και έγινε για να προστατεύει την Κίνα από τους νομάδες του Βορρά.

Τμήμα από το Σινικό Τείχος, τέλος του 3ου αιώνα π.Χ. Βόρεια Κίνα.

Ινδίες

Στις **Ινδίες** αναπτύχθηκε πολιτισμός και τέχνη και δημιουργήθηκαν κράτη από την τρίτη χιλιετία π.Χ. Στις Ινδίες γεννήθηκαν φιλοσοφικά ρεύματα και σημαντικές θρησκείες, όπως ο **ινδουισμός** και ο **βουδισμός**.

Στην αρχαιότητα οι Ινδίες περιλάμβαναν τα σημερινά κράτη Πακιστάν, Ινδία και Μπαγκλαντές. Τα πρώτα κράτη σχηματίστηκαν γύρω στο 2500 π.Χ., όταν αναπτύχθηκαν εμπορικές σχέσεις ίσως και με τη Μεσοποταμία. Γύρω στο 1500 π.Χ. έφτασαν και εγκαταστάθηκαν στις βόρειες Ινδίες ινδοευρωπαϊκές φυλές. Ο Δαρειός Α΄ κατέκτησε τις δυτικές και τις βόρειες Ινδίες το 512 π.Χ., ενώ στη συνέχεια η περιοχή αυτή κατακτήθηκε από το Μέγα Αλέξανδρο.

Στη γλώσσα των Ινδών, τα **σανσκριτικά**, γράφτηκαν γύρω στο 1000 π.Χ. οι **Βέδες**, τα πρώτα θρησκευτικά κείμενα του ινδουισμού. Οι **Ουπανισάδες** είναι μεταγενέστερα θρησκευτικά κείμενα που συνδέονται με τη γιόγκα, δηλαδή την άσκηση του σώματος και της ψυχής. Η άσκηση αυτή έχει σκοπό να ενωθεί ο άνθρωπος με την υπέρτατη δύναμη.

Η κοινωνία στην Ινδία ήταν αυστηρά ιεραρχημένη. Οι άνθρωποι ανήκαν σε τέσσερις κοινωνικές ομάδες (**κάστες**): τους πολεμιστές, τους ιερείς, τους ελεύθερους καλλιεργητές και τους υποτελείς. Παράλληλα υπήρχαν και οι παρίες, που ήταν άνθρωποι που δεν ανήκαν σε καμία κάστα και δεν είχαν κανένα δικαίωμα.

Στις Ινδίες εμφανίστηκε τον 6ο αιώνα π.Χ. μια φιλοσοφία, που εξελίχθηκε σε θρησκεία, ο **βουδισμός**. Ιδρυτής της ήταν ο **Βούδας** (φωτισμένος), 563–483 π.Χ., που πίστευε ότι ο άνθρωπος μπορεί να γίνει τέλειος αν ασχοληθεί με τον εαυτό του μέσα από έναν κώδικα ηθικής. Από τις Ινδίες, μέσα από το δρόμο του μεταξιού, ο βουδισμός διαδόθηκε στην κεντρική Ασία, την Κίνα και την Ιαπωνία.

Π 7.17

Συνύπαρξη ελληνικής και ινδικής τεχνοτροπίας: κεφάλι Βούδα «τέχνης Γκαντάρα», 1ος αιώνας μ.Χ. Λαχώρη (Πακιστάν), Αρχαιολογικό Μουσείο.

Για πολλούς αιώνες στις βόρειες Ινδίες ο ελληνικός και ο ινδικός πολιτισμός ήρθαν σε επαφή. Από αυτή την επαφή δημιουργήθηκε η ινδοελληνική «τέχνη Γκαντάρα» που γνώρισε ιδιαίτερη άνθηση, από τον 1ο μέχρι και τον 5ο αιώνα μ.Χ.

Η πρώτη μεγάλη αυτοκρατορία στις Ινδίες ιδρύθηκε από τη δυναστεία των Μαουρία (312–176 π.Χ.). Σημαντικότερος βασιλιάς της είναι ο Ασκά (261–224 π.Χ.), που έγινε βουδιστής. Πρωτεύουσα ήταν η πόλη Παταλίπουτρα στον ποταμό Γάγγη.

Π 7.19

Τραϊανός

Την εποχή που ήταν αυτοκράτορας ο Τραϊανός, η Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία γνώρισε τη μεγαλύτερη της επέκταση. Ο Τραϊανός κατέκτησε το Βασίλειο των Ναβαταίων. Η πρωτεύουσά τους, Πέτρα, ήταν ένα πολύ σημαντικό κέντρο του διεθνούς εμπορίου.

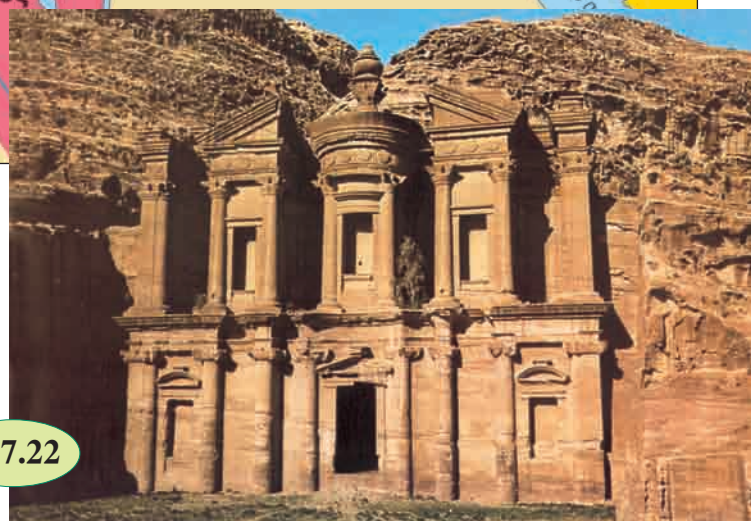
Π 7.20

Θριαμβικός κίονας. Απεικονίζονται οι μάχες του στρατού του Τραϊανού για την κατάκτηση της Δακίας, 2ος αιώνας μ.Χ. Ρώμη (Ιταλία), Αγορά του Τραϊανού.

Π 7.21

Δημόσιο κτίριο των Ναβαταίων λαξεμένο σε βράχο, 1ος αιώνας μ.Χ. Πέτρα (Ιορδανία).

Π 7.22

Π 7.23

Χάλκινο αγαλματάκι θεού των Κελτών, μάλλον θεού της βλάστησης και της γονιμότητας, 2ος αιώνας μ.Χ., Μουσείο Σαιν Ζερμαίν-αν-Λε (Γαλλία).

Οι θρησκευτικές λατρείες και η άνοδος του χριστιανισμού

Δρυϊδισμός

Η θρησκεία των Κελτών, που ονομάζεται συνήθως δρυϊδισμός, απλώθηκε στην κεντρική και στη δυτική Ευρώπη, καθώς και στη Βρετανία και στην Ιρλανδία την πρώτη χιλιετία π.Χ. Βάση της θρησκείας αυτής ήταν η λατρεία των δέντρων αλλά και οι θυσίες. Οι ιερείς ονομάζονταν **δρυΐδες** και αποτελούσαν ξεχωριστή κοινωνική ομάδα, χωρίς φορολογικές και στρατιωτικές υποχρεώσεις.

Ο Αύγουστος απαγόρευσε στους Ρωμαίους πολίτες να γίνονται δρυΐδες και ο αυτοκράτορας Κλαύδιος κήρυξε το δρυϊδισμό παράνομο. Επέζησε μόνο στη Βρετανία, όπου και αντιστάθηκε σημαντικά στο χριστιανισμό.

Εβραϊκές κοινότητες

Οι Εβραίοι, που ζούσαν κυρίως στην Παλαιστίνη, επαναστάτησαν πολλές φορές κατά των Ρωμαίων αυτοκρατόρων. Τελικά οι αυτοκράτορες **Τίτος** (79–81 μ.Χ.) και **Αδριανός** (117–138 μ.Χ.), αφού κατέπνιξαν δύο επαναστάσεις των Εβραίων, τους έδιωξαν από την Παλαιστίνη. Από τότε οι Εβραίοι διασκορπίστηκαν σε πολυάριθμες κοινότητες σε όλη τη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία αλλά και έξω από αυτήν («**εβραϊκή διασπορά**»).

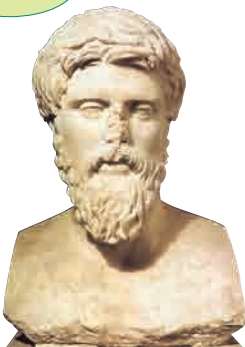
Τελικά ελάχιστοι Εβραίοι έμειναν στην ίδια την Παλαιστίνη.

Π 7.24

Λεπτομέρεια από την αψίδα του Ρωμαίου αυτοκράτορα Τίτου, στην οποία απεικονίζονται Ρωμαίοι στρατιώτες να μεταφέρουν τα λάφυρα από τη λεηλασία του ναού του Σολομώντα στην Ιερουσαλήμ, 1ος αιώνας μ.Χ. Ρώμη (Ιταλία).

Π 7.25

Μαρμάρινη προτομή του Πλούταρχου. Δελφοί (Στερεά Ελλάδα), Αρχαιολογικό Μουσείο.

Γ. Ο ελληνικός κόσμος κάτω από την κυριαρχία της Ρώμης (1ος αιώνας π.Χ. – 3ος αιώνας μ.Χ.)

Πλούταρχος

Ο Πλούταρχος ήταν ένας από τους σημαντικότερους βιογράφους, ιστορικούς και ηθικούς φιλοσόφους της αυτοκρατορικής περιόδου. Έζησε και στη Ρώμη, αλλά τα περισσότερα χρόνια της ζωής του έζησε στην πατρίδα του τη Χαιρώνεια της Βοιωτίας και στους Δελφούς.

Από τα έργα του που σώζονται το σημαντικότερο είναι οι *Βίοι παράλληλοι*, με τις βιογραφίες 33 ζευγαριών από ιστορικά πρόσωπα, ενός Έλληνα και ενός Ρωμαίου. Άλλο πολύ γνωστό έργο του Πλούταρχου είναι τα *Ηθικά*, 80 περίπου κείμενα με φιλοσοφικό κυρίως περιεχόμενο.

Οικονομία και κοινωνία

Ευεργέτες

Τον 1ο και το 2ο μ.Χ. αιώνα, πλούσιοι και μορφωμένοι Έλληνες χρηματοδοτούσαν δημόσια έργα, όπως γυμναστήρια, δημόσια λουτρά, δεξαμενές, θέατρα, στάδια. Έτσι αρκετές πόλεις αναπτύχθηκαν κοινωνικά και πολιτιστικά. Παράλληλα όμως η τοπική αριστοκρατία καταστράφηκε οικονομικά, γιατί τα έξοδα για τα έργα αυτά ήταν πολύ υψηλά.

Γνωστός ευεργέτης της αυτοκρατορικής περιόδου ήταν ο **Ηρώδης ο Αττικός** (101–177 μ.Χ.). Ήταν Αθηναίος που γεννήθηκε στο Μαραθώνα, ρήτορας και δάσκαλος του αυτοκράτορα Μάρκου Αυρήλιου και ύπατος στη Ρώμη το 143 μ.Χ.

Στο παρακάτω κείμενο περιγράφεται η κατασκευή του Παναθηναϊκού Σταδίου και του Ωδείου στην Αθήνα που χρηματοδότησε ο Ηρώδης ο Αττικός.

Π 7.26

Πανοραμική άποψη του Ωδείου στην Αθήνα που χρηματοδότησε ο ευεργέτης Ηρώδης Αττικός το 174 μ.Χ. Το Ωδείο είχε ξύλινη οροφή και χωρούσε ως και 5.000 θεατές.

Μέσα σε χρονικό διάστημα τεσσάρων ετών ολοκληρώθηκε η κατασκευή του σταδίου στην άλλη πλευρά του Ιλισού. Το έργο ήταν το πιο αξιοθαύμαστο ανάμεσα στα θαυμαστά, γιατί κανένα θέατρο δεν μπορεί να συγκριθεί μαζί του [...]. Έχτισε στην Αθήνα και το θέατρο προς τιμήν της Ρήγιλλας, την οροφή του οποίου έφτιαξε από ξύλο κέδρου, υλικό που θεωρείται εξαιρετο και για την κατασκευή αγαλμάτων.

Φλάβιος Φιλόστρατος, Βίοι σοφιστών

Π 7.27

Η ομοσπονδιακή οργάνωση του ελληνικού κόσμου

Αττικό Πανελλήνιο

Οργανώθηκε από τον αυτοκράτορα Αδριανό το 131–132 μ.Χ., όταν ο Αδριανός έμενε στην Αθήνα. Σ' αυτό συμμετείχαν όλες οι πόλεις του ηπειρωτικού ελλαδικού χώρου και της Μικράς Ασίας. Το Αττικό Πανελλήνιο είχε περισσότερο πολιτιστικό παρά πολιτικό ρόλο και κυρίως υπογράμμιζε τη σπουδαιότητα της Αθήνας.

Μάρκος Αυρήλιος (161–180 μ.Χ.)

Όσο κυβερνούσε, έγιναν αρκετοί πόλεμοι εναντίον λαών που έκαναν εισβολές στα βόρεια σύνορα της αυτοκρατορίας. Ο Μάρκος Αυρήλιος είναι γνωστός για τα 12 βιβλία του, με τον τίτλο *Τα εις εαυτόν*: έχουν φιλοσοφικό χαρακτήρα, αλλά εκφράζουν και τις προσωπικές σκέψεις του αυτοκράτορα για τον κόσμο και την ανθρώπινη μοίρα.

Στο διπλανό απόσπασμα γίνεται λόγος για τη συνεχή προσπάθεια που πρέπει να κάνει ο άνθρωπος ώστε να γνωρίσει καλά τον εαυτό του.

Π 7.28

Μαρμάρινο κεφάλι του Μάρκου Αυρήλιου. Αθήνα, Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο.

Π 7.29

Σκάβε μέσα σου, γιατί μέσα σου βρίσκεται η πηγή του αγαθού και μπορεί να αναβλύζει συνέχεια, αρκεί να συνεχίσεις να σκάβεις.

Μάρκος Αυρήλιος, Τα εις εαυτόν

Δ. Η Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία αντιμετωπίζει εσωτερικά και εξωτερικά προβλήματα (3ος αιώνας μ.Χ.)

Κρίση

Ο **Ηρωδιανός**, ένας συγγραφέας του 3ου αιώνα μ.Χ., περιγράφει τα προβλήματα που αντιμετώπιζε η Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία εκείνη την εποχή.

Π 7.30

Αν κάποιος συγκρίνει την περίοδο των 200 ετών από τα χρόνια του Αυγούστου, όταν το πολίτευμα έγινε μοναρχικό, μέχρι τα χρόνια του Μάρκου, θα διαπιστώσει ότι συνέβησαν αλληπάλληλες διαδοχές στο βασιλικό θρόνο, εμφύλιοι και ξένοι πόλεμοι, ταραχές στους πληθυσμούς των επαρχιών, καταστροφές πόλεων στη ρωμαϊκή επικράτεια και στις βαρβαρικές χώρες, σεισμοί και επιδημίες, ή ότι παρουσιάστηκαν τύραννοι και βασιλιάδες με παράξενες σταδιοδρομίες. Μερικοί απ' αυτούς βασίλεψαν για αρκετό χρονικό διάστημα, ενώ άλλοι πρόσκαιρα. Κάποιοι, μόλις απέκτησαν το βασιλικό τίτλο, αμέσως εκθρονίστηκαν. Σε μια περίοδο 60 ετών, τη ρωμαϊκή αυτοκρατορία εξουσίασαν περισσότεροι κυβερνήτες απ' όσους θα απαιτούσε ο χρόνος, δημιουργώντας διάφορα περίεργα φαινόμενα.

Ηρωδιανός, Ιστορία

Π 7.31

Νόμισμα του Αρτασιάρ Α΄ Παπακάν, ιδρυτή της δυναστείας των Σασανιδών, 3ος αιώνας μ.Χ.

Βασίλειο των Σασανιδών (224–651 μ.Χ.)

Στην Περσία, στις αρχές του 3ου αιώνα μ.Χ., πρόβαλε μια νέα δυναστεία οι Σασανίδες, που πήραν την εξουσία από τους Πάρθους.

Το περσικό Βασίλειο των Σασανιδών είχε συγκεντρωτική γραφειοκρατική διοίκηση. Ο Πέρσης βασιλιάς ήταν απόλυτος μονάρχης και επίσημη κρατική θρησκεία ήταν ο ζωροαστρισμός. Το περσικό αυτό βασίλειο έγινε σιγά σιγά μια πολύ μεγάλη δύναμη εκείνη την εποχή. Πολλοί πόλεμοι έγιναν ανάμεσα στους Σασανίδες και τη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία. Το Βασίλειο των Σασανιδών έλεγχε μεγάλο μέρος από το δρόμο του μεταξιού και επηρέαζε τις τιμές των ακριβών προϊόντων που πήγαιναν στο ρωμαϊκό κράτος.

Π 7.32

Γλυπτό πάνω σε βράχο που απεικονίζει τη στέψη του Σασανιδη βασιλιά Παπακάν από το θεό Άχουρα Μάζδα. Οι μορφές είναι έφιππες και έχουν ίδιο μέγεθος. Με τον τρόπο αυτό φαίνεται η ισοροπία ρόλων ανάμεσα στις εξουσίες του βασιλιά και των ιερών, 3ος αιώνας μ.Χ. Περσέπολη.

Π 7.33

ΤΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ ΤΩΝ ΣΑΣΑΝΙΔΩΝ

Το περσικό Βασίλειο των Σασανιδών στη μεγαλύτερή του έκταση (μέσα 5ου αιώνα μ.Χ.). Οι Σασανίδες κατόρθωσαν στα τέλη του 2ου αιώνα μ.Χ. να ελέγχουν προσωρινά την Υεμένη (νοτιοανατολική Αραβική χερσόνησος) και άρα να ελέγχουν σημαντικούς διεθνείς θαλάσσιους δρόμους και να αποκλείουν τη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία από το εμπόριο με τις Ινδίες, την Αραβία και την Αφρική.

Γερμανικοί λαοί

Οι Κέλτες και οι Ρωμαίοι αποκαλούσαν «Γερμανούς» τους διαφορετικούς λαούς που κατοικούσαν ανατολικά του ποταμού Ρήνου. Οι γερμανικοί λαοί ήταν οργανωμένοι σε φυλές και μιλούσαν γερμανικές γλώσσες που ανήκουν στην ινδοευρωπαϊκή ομάδα γλωσσών. Ασχολούνταν με τη γεωργία, την κτηνοτροφία και το κυνήγι. Ήθελαν να εγκατασταθούν μόνιμα σε περιοχές της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας. Γι' αυτό και έκαναν συχνά επιδρομές. Οι επιδρομές αυτές έγιναν πολύ συχνές το δεύτερο μισό του 3ου αιώνα μ.Χ., όταν η Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία πέραγε μεγάλη κρίση. Γερμανικοί λαοί ήταν οι Γότθοι, οι Φράγκοι, οι Βάνδαλοι κ.ά.

Λεπτομέρεια από το θριαμβικό κίονα του Μάρκου Αυρήλιου, που απεικονίζει τις εκστρατείες του αυτοκράτορα ενάντια στους Γερμανούς, 2ος αιώνας μ.Χ. Ρώμη (Ιταλία).

Π 7.34

Υποτιμούν το ρωμαϊκό νόμισμα

Το ρωμαϊκό νόμισμα την εποχή αυτή ήταν το **δηνάριο** που ήταν ασημένιο. Ένα ρωμαϊκό δηνάριο περιείχε ασήμι στο μισό του βάρους και στο άλλο μισό άλλα μέταλλα μικρότερης αξίας, όπως χαλκό ή μόλυβδο. Σε όλη τη διάρκεια του 3ου αιώνα μ.Χ. το νόμισμα υποτιμάται όλο και περισσότερο, δηλαδή το κράτος μειώνει την ποσότητα ασημιού που υπάρχει σε κάθε νόμισμα και αυξάνει την ποσότητα των άλλων μετάλλων. Αυτό σημαίνει ότι για να αγοράσει κάποιος ένα προϊόν έπρεπε να δώσει περισσότερα νομίσματα από πριν. Στα τέλη του 3ου αιώνα μ.Χ. το νόμισμα αυτό είχε χάσει σχεδόν την αξία του. Για παράδειγμα, το ψωμί το έτος 200 μ.Χ. κόστιζε 2 δηνάρια, ενώ το έτος 301 μ.Χ. κόστιζε 330 δηνάρια. Το νόμισμα του 301 μ.Χ. είχε πια περισσότερο μόλυβδο παρά ασήμι.

Π 7.35

Μαρμάρινο ανάγλυφο. Απεικονίζει μαγαζί που πουλάει υφάσματα και μαξιλάρια. Ρώμη (Ιταλία), Μουσείο των Θερμών.

Διωγμοί

Μέχρι και το 350 μ.Χ. περίπου το ρωμαϊκό κράτος δεν έκανε συστηματικούς διωγμούς ενάντια στους χριστιανούς. Το δεύτερο μισό του 3ου αιώνα μ.Χ. όμως έγιναν τέσσερις μεγάλοι διωγμοί. Ο δεύτερος διωγμός συνδέεται με την προσπάθεια του αυτοκράτορα Διοκλητιανού να δημιουργήσει και πάλι ισχυρή κεντρική εξουσία και να λατρεύεται από τους υπηκόους του σαν θεός.

Ε. Από τη Ρωμαϊκή στη Βυζαντινή Αυτοκρατορία

Τετραρχία

Η Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία χωρίστηκε σε τέσσερις διοικητικές περιφέρειες με επικεφαλής δύο αυγούστους και δύο καίσαρες. Αύγουστος και καίσαρας ήταν δύο τίτλοι που χρησιμοποίησε ο Διοκλητιανός για τα μέλη της Τετραρχίας. Οι τέσσερις διοικητικές περιφέρειες χωρίζονταν με τη σειρά τους σε διοικήσεις και αυτές σε επαρχίες.

Με το σύστημα αυτό το ρωμαϊκό κράτος έμεινε ενιαίο και η ρωμαϊκή εξουσία μπορούσε να ελέγχει καλύτερα την ασφάλεια των συνόρων, στέλνοντας πιο γρήγορα στρατό όπου αυτό ήταν αναγκαίο. Το σύστημα της Τετραρχίας διατηρήθηκε μέχρι την εποχή του Μεγάλου Κωνσταντίνου.

Π 7.36

Η βασιλεία του Μεγάλου Κωνσταντίνου (306–337 μ.Χ.)

Κωνσταντίνος Α΄ ο Μέγας

Ρωμαίος αυτοκράτορας και ιδρυτής της Κωνσταντινούπολης. Η μητέρα του, η Ελένη, ήταν χριστιανή και αργότερα η χριστιανική Εκκλησία την ανακήρυξε αγία, όπως άλλωστε και τον ίδιο τον Κωνσταντίνο. Μετά το θάνατο του πατέρα του (306 μ.Χ.), που διοικούσε το βορειοδυτικό τμήμα της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, ο Κωνσταντίνος ανακηρύχθηκε Αύγουστος από το ρωμαϊκό στρατό στη Βρετανία και έμεινε τελικά μόνος αυτοκράτορας το 324 μ.Χ. Ο Κωνσταντίνος πέτυχε να κάνει ισχυρό συγκεντρωτικό κράτος με επικεφαλής το δεσπότη-αυτοκράτορα.

Χρυσό νόμισμα

Κάθε νέος αυτοκράτορας φρόντιζε να κόψει αμέσως νομίσματα που είχαν το όνομά του και την εικόνα του, ώστε η εξουσία του να αναγνωρίζεται από τους υπηκόους του αλλά και από τους γειτονικούς λαούς. Ο Μέγας Κωνσταντίνος έκοψε ένα νέο χρυσό νόμισμα, τον **σόλιδο**, που είχε σταθερή αξία. Ήταν για πολλούς αιώνες ένα διεθνές νόμισμα, όπως σήμερα είναι το ευρώ ή το δολάριο. Το χρυσό νόμισμα είχε αργυρές και χάλκινες υποδιαιρέσεις. Στις καθημερινές συναλλαγές τους οι υπήκοοι της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας χρησιμοποιούσαν χάλκινα νομίσματα μικρότερης αξίας. Αυτά λέγονταν **νούμμοι**.

Ο Ευσέβιος, χριστιανός συγγραφέας του πρώτου μισού του 4ου αιώνα μ.Χ., στο παρακάτω απόσπασμα μας δίνει πληροφορίες για την εικόνα του Μεγάλου Κωνσταντίνου στα νομίσματά του.

Ασημένιο νόμισμα του Μεγάλου Κωνσταντίνου. Στην περικεφαλαία είναι χαραγμένα τα γράμματα Χ και Ρ που συμβολίζουν το Χριστό (χριστόγραμμα), 4ος αιώνας μ.Χ. Μόναχο (Γερμανία), Κρατική Νομισματική Συλλογή.

Π 7.37

Ο Κωνσταντίνος αποτύπωσε στα χρυσά νομίσματα την εικόνα του με τέτοιο τρόπο ώστε να φαίνεται ότι έχει στραμμένο το βλέμμα του προς τα επάνω, σαν να προσεύχεται στο θεό. Τα νομίσματα με αυτή την απεικόνιση κυκλοφορούσαν σε ολόκληρη τη ρωμαϊκή οικουμένη [...]. Με αυτό λοιπόν τον τρόπο, σαν να προσεύχεται, παρουσιαζόταν στις απεικονίσεις ο Κωνσταντίνος. Όμως με νόμο απαγόρευσε τη χρήση ειδώλων που απεικόνιζαν τη μορφή του σε ναούς.

Ευσέβιος, Βίος Κωνσταντίνου

Π 7.38

Ο σόλιδος κυκλοφορούσε στην Ευρώπη, στη βόρεια Αφρική, στην Ασία ως τις Ινδίες. Η αξία, αλλά και η φήμη που είχε το βυζαντινό νόμισμα ως μέσο για στις διεθνείς οικονομικές συναλλαγές φαίνεται στο παρακάτω απόσπασμα.

Π 7.39

Ένας έμπορος με το όνομα Σώπατρος, έφτασε στο νησί Ταπροβάνη [σημερινή Σρι Λάνκα], αφού με σκάφος έτυχε να καταπλεύσει από την Περσία, προκειμένου να κάνει εμπόριο εκεί. Κατέβηκε λοιπόν με άλλους ανθρώπους από το πλοίο, ανάμεσα στους οποίους ήταν και ένας ηλικιωμένος Πέρσης. Έπειτα, όπως συνήθως [...] τους οδήγησαν στο βασιλιά του νησιού. Ο βασιλιάς, αφού τους υποδέχτηκε και δέχτηκε το χαιρετισμό τους, τους πρόσταξε να καθίσουν και τους ρώτησε: «Πώς είναι οι χώρες σας και τα πράγματα σ' αυτές;». Κι αυτοί απάντησαν: «Καλά». Και ο βασιλιάς ξαναρώτησε: «Ποιος από τους βασιλιάδες των χωρών σας είναι ο σημαντικότερος και ισχυρότερος;». Και ο Πέρσης πήρε το λόγο και είπε: «Ο δικός μας βασιλιάς είναι και ο ισχυρότερος και ο μεγαλύτερος και πλουσιότερος και είναι πράγματι βασιλιάς των βασιλιάδων». Ο Σώπατρος σιωπούσε. Μετά ρωτάει ο βασιλιάς: «Εσύ Ρωμαίε δε μιλάς;». Και ο Σώπατρος απάντησε: «Τι μπορώ να πω αφού αυτός [ο Πέρσης] είπε τέτοια πράγματα; Αν επιθυμείς να μάθεις την αλήθεια, έχει εδώ και τους δύο βασιλιάδες. Ερεύνησε και τους δύο και μετά βλέπεις ποιος είναι ο λαμπρότερος και ισχυρότερος». Εκείνος [ο βασιλιάς] παραξενεύτηκε και είπε: «Πώς είναι δυνατό να έχω τους δύο βασιλιάδες εδώ;». Κι ο Σώπατρος του απάντησε: «Έχεις χρήματα και των δύο, του ενός το χρυσό νόμισμα, του άλλου το μιλιάρισιο. Εξέτασε την εικόνα του καθενός και θα δεις την αλήθεια». Ο βασιλιάς σκέφτηκε καλά την πρόταση και διέταξε να του φέρουν και τα δύο νομίσματα. Το ρωμαϊκό νόμισμα ήταν από καθαρό χρυσάφι, αστραφτερό και λεπτοκαμωμένο, γιατί τα νομίσματα αυτού του είδους επιλέγονται για εξαγωγή σ' εκείνο το νησί. Και το περσικό μιλιάρισιο ήταν ασημένιο, αλλά δεν μπορούσε να συγκριθεί με το χρυσό. Ο βασιλιάς τα περιεργάστηκε αρκετά, επαίνεσε το χρυσό νόμισμα και είπε: «Πραγματικά οι Ρωμαίοι είναι λαμπροί και ισχυροί και σοφοί». Και έδωσε διαταγή να αποδοθούν τιμές στο Σώπατρο [...] Και, αφού έγιναν αυτά, λέγεται ότι ο Πέρσης ένωσε μεγάλη ταπείνωση.

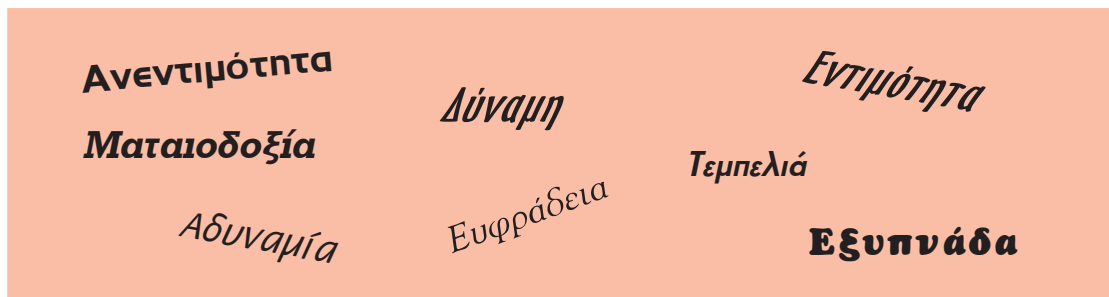
Κοσμάς Ινδικοπλεύστης, Χριστιανική τοπογραφία

Η ΡΩΜΗ ΚΑΙ Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ, 146 π.Χ. – 330 μ.Χ.

ΕΤΟΣ	ΡΩΜΑΪΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ	ΠΕΡΣΙΑ - ΜΕΣΟΠΟΤΑΜΙΑ
58–50 π.Χ.	Ο Ιούλιος Καίσαρας κατακτά τη Γαλατία.	
65 π.Χ.	Η Ρώμη κατακτά το Βασίλειο των Σελευκιδών.	
31 π.Χ.	Ναυμαχία στο Άκτιο.	
30 π.Χ.	Η Ρώμη κατακτά το Βασίλειο των Πτολεμαίων.	
27 π.Χ.	Ο Οκταβιανός παίρνει τον τίτλο «αύγουστος». Αρχίζει για το ρωμαϊκό κράτος η περίοδος της αυτοκρατορίας.	
τέλη 1ου αιώνα – αρχές 3ου αιώνα μ.Χ.	Ρωμαϊκή ειρήνη. Οικονομική ακμή στη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία.	
98–117 μ.Χ.	Βασιλεία του Τραϊανού.	
117–138 μ.Χ.	Βασιλεία του Αδριανού.	
161–180 μ.Χ.	Βασιλεία του Μάρκου Αυρήλιου.	
212 μ.Χ.	Διάταγμα του Καρακάλλα. Όλοι οι υπήκοοι της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας γίνονται Ρωμαίοι πολίτες.	
226 μ.Χ.		Ιδρύεται το περσικό Βασίλειο των Σασανιδών.
μέσα 3ου αιώνα – 284 μ.Χ.	Κρίση στη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία. Εισβολές γερμανικών λαών.	
284–305 μ.Χ.	Βασιλεία του Διοκλητιανού. Αρχίζει η περίοδος της δεσποτείας. Μεταρρυθμίσεις. Σύστημα της Τετραρχίας.	
303–304 μ.Χ.	Μεγάλος διωγμός κατά των χριστιανών.	
306–337 μ.Χ.	Βασιλεία του Μεγάλου Κωνσταντίνου.	
313 μ.Χ.	Διάταγμα του Μεδιολάνου. Ο χριστιανισμός γίνεται νόμιμη θρησκεία.	
324 μ.Χ.	Ο Κωνσταντίνος μένει μόνος αυτοκράτορας.	
330 μ.Χ.	Η Κωνσταντινούπολη γίνεται πρωτεύουσα της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας.	

[Η Ρώμη και ο ελληνικός κόσμος 146 π.Χ. – 330 μ.Χ.]

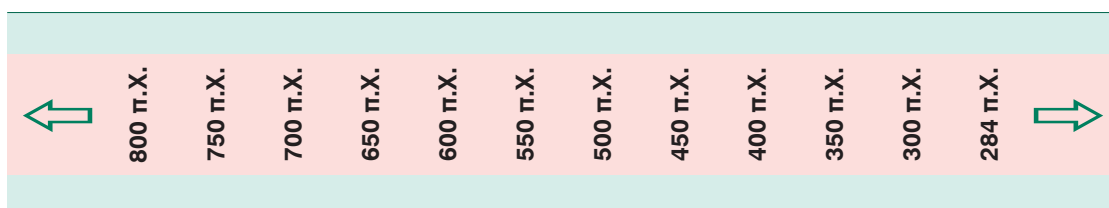
- 1 Διαβάστε προσεκτικά τις πηγές Π 7.1 και Π 7.2. α) Πότε γράφτηκαν και από ποιους; β) Λαμβάνοντας υπόψη σας όσα αναφέρονται στα κείμενα βρείτε ποιες από τις παρακάτω λέξεις ταιριάζουν με την εικόνα που είχαν οι Ρωμαίοι για τους Έλληνες.

- 2 Ψάξτε οριζόντια και κάθετα στο παρακάτω κρυπτόλεξο 11 λέξεις σχετικές με τη ρωμαϊκή θρησκεία και τέχνη.

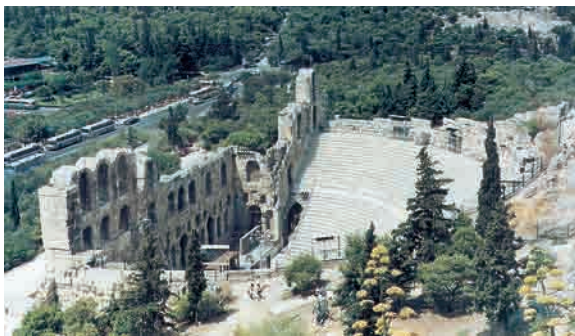
- 3 Σημειώστε παρακάτω στην ιστορική γραμμή τις αλλαγές στο ρωμαϊκό πολίτευμα από το 800 π.Χ. μέχρι το 284 μ.Χ.

- 4 Σκιαστείτε στον παρακάτω χάρτη τις περιοχές που καταλάμβανε η Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία στα τέλη του 1ου αιώνα π.Χ.

- 5 Ποιο από τα παρακάτω μνημεία οικοδομήθηκαν στην Αθήνα τη Ρωμαϊκή Εποχή; Κυκλώστε τα.

Ωδείο Ηρώδη του Αττικού

Ναός του Ηφαίστου

Ερέχθειο

Θέατρο του Διονύσου

[Η Ρώμη και ο ελληνικός κόσμος 146 π.Χ. – 330 μ.Χ.]

- 6 Βρίσκεστε σε μια «ελεύθερη πόλη» στο νότιο ελλαδικό χώρο. Ποιο δικαστήριο θα δικάσει καθεμιά από τις παρακάτω υποθέσεις; Το τοπικό δικαστήριο της «ελεύθερης πόλης» ή ο Ρωμαίος διοικητής; Δικαιολογήστε την απάντησή σας.

Υπόθεση	Τοπικό δικαστήριο	Ρωμαίος διοικητής
181 μ.Χ., καταστροφή αγάλματος του Σέραπη		
277 μ.Χ., κληρονομικές διαφορές ανάμεσα στα παιδιά του Ισήγορου		
151 μ.Χ., εμπορικές διαφορές ανάμεσα στον Ερμοκράτη και στο Χαρμίδη		
166 μ.Χ., δολοφονία Κλεόβουλου από τον αδελφό του Μένανδρο		
159 μ.Χ., κλοπή μεταξωτών υφασμάτων από το σπίτι του Φωκίωνα		
140 μ.Χ., διακανονισμός κληρονομιάς ανάμεσα στα παιδιά του Εόβουλου		
238 μ.Χ., κλοπή εργαλείων από το εργαστήριο του Χαρίδημου		
199 μ.Χ., διάλυση συνεταιρισμού ανάμεσα στο Λυσίμαχο και στον Κλέωνα		